

Ženy v politice:

Výzvy a příležitosti v evropském kontextu

Sborník z konference

Women in Politics:

Opportunities and Challenges in European Context

Conference Proceedings

Ženy v politice:

Výzvy a příležitosti v evropském kontextu

Sborník z konference

Konferenci organizoval Institut Evropských demokratů ve spolupráci s Fórem 50 % dne 21. května 2010 v Praze.

Sborník vydalo Fórum 50 % za podpory Institutu Evropských demokratů

Copyright Fórum 50 %, 2011, Editorcky: Veronika Šprincová a Jana Smiggels Kavková

O organizátorech

Institut Evropských demokratů

Institut Evropských demokratů (IED – IDE) byl založen v září 2007 jakožto nová a nezávislá výzkumná instituce se sídlem v Bruselu. Jeho hlavním cílem je prosazování lepšího porozumění klíčovými aspekty procesu evropské integrace a hraje klíčovou roli při posilování důvěry evropských občanek a občanů a jejich přímé participace s ohledem na evropské instituce a politiky a především ve prospěch myšlenky sjednocené Evropy. Těchto základních cílů IED dosahuje prostřednictvím vyváženého plánování aktivit, které zahrnují vypracovávání studií a analýz stejně tak jako organizaci seminářů a konferencí pro veřejnost.

Institut slouží také jako inovativní evropská politická a kulturní výzkumná instituce, která může nabídnout nové politické myšlenky a stejně tak i respektované kulturní zázemí pro Evropskou demokratickou stranu (EDS), se kterou je formálně propojen. Toto strategické partnerství zaručuje intenzivní podporu základních sdílených hodnot Evropské unie.

Fórum 50 %

Fórum 50 % bylo založeno v roce 2004. Jako jediná nezisková organizace v České republice se zaměřuje na téma ženy v rozhodovacích procesech a ve veřejném životě.

Mise: Fórum 50 % usiluje o společnost s vyrovnaným zastoupením žen a mužů ve veřejném životě.

Fórum 50 % reaguje na situaci, kdy nedostatečné zastoupení žen v politice ovlivňuje kvalitu demokracie a má negativní dopady na fungování české společnosti. Problém nevyrovnaného zastoupení žen a mužů v politice vnímá jako otázku narušení demokratických principů – rovné zastoupení mužů a žen je základní podmínkou demokracie, nikoli její možný důsledek. Proto podporujeme diskusi a mechanismy vedoucí k jeho řešení.

Cíle: Naším cílem je dosažení vyrovnaného zastoupení žen a mužů ve všech rozhodovacích pozicích – jak volených, tak jmenovaných. Proto podporujeme všechny ženy, které chtějí do politiky vstoupit nebo již veřejně činné jsou. Naši základní metou je překročení 30% hranice, což je minimum potřebné na to, aby mohla určitá skupina prosazovat své zájmy a přestala být diskriminovanou menšinou. V dlouhodobé perspektivě pak usilujeme o paritní zastoupení žen a mužů, které považujeme za základní princip pluralitní demokracie. Naším základním principem je nadstranickost. Zásadujeme se o změnu vnímání politiky a úlohy žen ve veřejném životě. Dále usilujeme o vytvoření rovných a spravedlivých podmínek pro ženy i muže v přístupu k rozhodovacím procesům. Realizujeme také projekty úzce související s naším hlavním cílem jako například komunitní a genderové rozpočtování a podobně.

ÚVOD – P. Brady

PŘIVÍTÁNÍ – F. Baffigo

CO BRÁNÍ VYŠŠÍMU ZASTOUPENÍ ŽEN V POLITICE? – H. Havelková

ŠPANĚLSKÁ ZKUŠENOST S PROSAZOVÁNÍM ROVNÝCH PŘÍLEŽITOSTÍ ŽEN A MUŽŮ – M. Ruiz Minguez

ŽENY V ČESKÉ POLITICE: SOUČASNÝ STAV A MOŽNÉ CESTY KE ZMĚNĚ – P. Brady

POSÍLENÍ ŽEN UVNITŘ POLITICKÝCH STRAN – S. Lokar

KONGRES ŽEN: OBČANSKÁ INICIATIVA ZA ZROVNOPRÁVNĚNÍ ŽEN V POLITICE V POLSKU – M. Fuszara

STRUČNÝ PŘEHLED POSTAVENÍ ŽEN VE SLOVENSKÉ POLITICE – M. Demková

ŽENY A POLITIKA NA KYPRU – M. Demetriou

FOTOGALERIE

Obsah

Úvod: Pavla Brady

Přivítání: Flaminia Baffigo

Co brání vyššímu zastoupení žen v politice?: Hana Havelková

Španělská zkušenost s prosazováním rovných příležitostí žen a mužů: Marta Ruiz Minguez

Ženy v české politice: současný stav a možné cesty ke změně: Pavla Brady

Posílení žen uvnitř politických stran: Sonja Lokar

Kongres žen: občanská iniciativa za zrovnoprávnění žen v politice v Polsku: Małgorzata Fuszara

Stručný přehled postavení žen ve slovenské politice: Miroslava Demková

Ženy a politika na Kypru: Marina Demetriou

Fotogalerie

Úvod

Ženy je v naší populaci kolem padesáti procent. Z logiky věci mi tedy vyplývá, že by se měly aktivně spolupodílet také na vytváření současného i budoucího prostředí pro život náš i našich dětí. Jako ženy máme právo spolurozhodovat o tom, jak se bude naše společnost vyvíjet a kam bude směřovat. V rámci rodiny funguje spolurozhodování mužů a žen v jakési symbióze už tisíce let. Snad nikdo nebude popírat, že jejich vzájemné spolužití a ovlivňování je ku prospěchu obou. Málokdo dnes bude popírat funkčnost tohoto modelu.

Celospolečensky už situace spolurozhodování tak ideální není. O vývoji naší demokratické společnosti totiž rozhodují politici a mezi nimi ani zdaleka není polovina žen. V zemích bývalého východního bloku je dnes dokonce méně žen-političek, než tomu bylo v době socialismu, kolem 20 %. Proč tomu tak je? Často slyšíme odpověď: ženy o politiku nemají zájem! Účastnice konference se snažily tuto otázku zodpovědět. Odpověď není jednoduchá a viníky současné situace je nutno hledat na obou stranách, tedy mezi muži i ženami. Aby došlo k navýšení počtu žen v politice, je nutný pře-

devším zájem žen samotných. Jako komunální politička vím, že ženy zájem o dění kolem sebe mají. To, co je od politiky odrazuje, je přílišná agresivita pramenící z převážně mužského prostředí. Většinou potřebují pro vstup do politiky lépe připravit a povzbudit, bohužel toho se jim v dnešní společnosti příliš nedostává.

Jsem přesvědčena o tom, že pro celospolečenské změny, které jsou dnes v době celosvětové krize víc než nutné, je v zájmu celé naší společnosti zvýšit počet žen v rozhodovacích pozicích, včetně funkcí politických. Je žádoucí využít jejich obrovský potenciál, protože právě ony mohou nabídnout nové přístupy a nová řešení pro nás pro všechny.

Věřím, že i tento sborník přispěje svou troškou ke změně.

Pavla Brady

místopředsedkyně Strany pro otevřenou společnost
(od listopadu 2010 první náměstkyně primátora Statutárního města Opava)

Přivítání za Institut Evropských demokratů

Flaminia Baffigo

Je mi ctí vás dnes jménem Institutu Evropských demokratů přivítat na mezinárodní konferenci o ženách v politice, kterou jsme zorganizovali společně s Fórem 50 %. V první řadě mi dovoluňte poděkovat právě Fóru 50 % – jeho ředitelce Janě Smiggels Kavkové a všem spolupracovnicím a spolupracovníkům, kteří se podíleli na uspořádání této konference a díky kterým jsme se zde dnes sešli.

Děkuji také Pavle Brady, která přišla v prosinci roku 2009 na valném shromáždění Institutu Evropských demokratů v Bruselu s návrhem uspořádat tuto konferenci. Její návrh byl IED přijat jakožto jedna z akcí programu institutu pro rok 2010.

Dovoluňte mi říct několik slov o IED. Institut Evropských demokratů je evropským politickým zřízením založeným v září 2007 jakožto nezisková organizace se sídlem v Bruselu. Jeho cílem je napomáhat lepšímu porozumění hlavním aspektům procesu evropské integrace a aktivně se zasazovat o posilování důvěry evropských občanů v instituce Evropské unie a především v myšlenku sjednocené Evropy.

IED se snaží vytvářet zvláštní prostor v rámci širokého evropského spektra, v němž chce přicházet s inovativními myšlenkami týkajícími se hlavních poli-

tických výzev, kterým bude Evropa v následujících letech čelit. Jeho cílem je vztahovat se k těmto výzvám pragmaticky a stejně tak vytvářet možná řešení. Institut Evropských demokratů navíc slouží jako novátorská evropská politická, kulturní a výzkumná instituce, která může nabídnout nové politické ideje.

Jeho cílem je taktéž nabídnout silné a respektované kulturní zázemí pro Evropskou demokratickou stranu (EDP) s níž je formálně propojen. Já osobně jsem koordinátorkou EDP, Evropské demokratické strany, s níž je IED propojen. Z tohoto důvodu zde tedy vítám čtyři představitelky členských stran EDP (již jsem přivítala Pavlu, která zastupuje Stranu za otevřenou společnost, a je nám potěšením, že je zde s námi i senátorka Soňa Paukrťová, místopředsedkyně EDP).

Vítám paní Marinu Demetriou, která přijela z Kypru, je prezidentkou ženské organizace Europaiko komma, Evropské strany Kypru.

Vítám paní Magdalenu Skrzydlewsku, která je členkou předsednictva Polské demokratické aliance.

Vítám paní Mirku Demkovou, předsedkyni mládežnické organizace slovenské Evropské demokratické strany.

ÚVOD – P. Brady

PŘIVÍTÁNÍ – F. Baffigo

CO BRÁNÍ VYŠŠÍMU ZASTOUPENÍ ŽEN V POLITICE? – H. Havelková

ŠPANĚLSKÁ ZKUŠENOST S PROSAZOVÁNÍM ROVNÝCH PŘÍLEŽITOSTÍ ŽEN A MUŽŮ – M. Ruiz Minguez

ŽENY V ČESKÉ POLITICE: SOUČASNÝ STAV A MOŽNÉ CESTY KE ZMĚNĚ – P. Brady

POSÍLENÍ ŽEN UVNITŘ POLITICKÝCH STRAN – S. Lokar

KONGRES ŽEN: OBČANSKÁ INICIATIVA ZA ZROVNOPRÁVNĚNÍ ŽEN V POLITICE V POLSKU – M. Fuszara

STRUČNÝ PŘEHLED POSTAVENÍ ŽEN VE SLOVENSKÉ POLITICE – M. Demková

ŽENY A POLITIKA NA KYPRU – M. Demetriou

FOTOGALERIE

Jak vidíte, všechny ženy jsou přímo zapojeny do politiky, a to v různých členských státech Evropské unie, zároveň se však všechny vztahují ke společnému cíli, tedy k tomu, aby dělaly politiku pro Evropu. Aby dělaly politiku pro ženy v Evropě.

Těší mě, že Institut Evropských demokratů dnes, 21. května 2010, pořádá v Praze tento seminář. Na letošní rok připadají dvě výročí: patnácté výročí Pekingské konference a sté výročí Mezinárodního dne žen. Tyto dvě události jsou mezníky v emancipaci žen. Dovolte mi, abych je krátce připomněla.

Před sto lety, v roce 1910, se v Kodani uskutečnila Mezinárodní konference pracujících žen, na níž se rozhodlo, že se bude oslavovat Mezinárodní den žen. Cílem bylo umožnit pracujícím ženám vyjádřit jejich podporu osvobození žen a všeobecnému volebnímu právu. To také znamenalo vyvrcholení silícího protestního hnutí, v jehož rámci ženy agitovaly za lepší životní i pracovní podmínky.

Od vyhlášení Mezinárodního dne žen však uplynulo ještě mnoho let, než ho OSN ustanovilo oficiálně. Valné shromáždění OSN se rozhodlo vyhlásit Mezinárodní den žen až v prosinci roku 1972 na žádost Komise pro postavení

žen. Společně s rozhodnutím vyhlásit Dekádu OSN pro ženy (od roku 1975 do roku 1985) ovlivnily tyto dvě události dění na celém světě.

Čtvrtá světová konference o ženách se uskutečnila v Pekingu v roce 1995 a přijala závěrečný dokument nazvaný „Pekingská deklarace a akční platforma pro rovnost, rozvoj a mír“. Pro letošní rok, sto let poté, co byl Mezinárodní den žen poprvé vyhlášen, zvolily Spojené národy jakožto jeho téma „Rovná práva, rovné příležitosti: pokrok pro všechny“. Pozornost bude zaměřena hlavně na zhodnocení Peking + 15, zacílené na „rovnost, rozvoj a mír“.

V Evropské unii sice smluvní strany uznaly genderovou rovnost jako jeden ze základních principů EU a jako univerzální lidské právo, stále se však setkáváme se zásadními nerovnostmi, a to jak v politické realitě, tak v každodenních životech žen. A to i přesto, že v průběhu let byly přijaty různé direktivy a mnohé rezoluce zaměřené na boj proti diskriminaci. Současná ekonomická a společenská krize má na ženy obzvláště tvrdý dopad a prohlubuje tak stávající nerovnosti a diskriminaci. To jsou témata, o nichž dnes budeme diskutovat.

Děkuji vám všem, že jste přišli, a že se aktivně zapojíte do této konference.

Hana Havelková

Socioložka, přednáší na Katedře genderových studií Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy feministické a sociologické teorie. Autorka publikací v angličtině, němčině a češtině zejména o strukturálních proměnách české společnosti z hlediska genderu v období komunismu a postkomunistické transformace; speciální zaměření na ženy v politice a ve vědě a na současné ženské hnutí, také na některé segmenty mediálního diskurzu; v oblasti feministických teorií na vztah mezi soukromou a veřejnou sférou. V současnosti vede Katedru genderových studií. Působí také jako místopředsdkyně vládního Výboru pro vyrovnané zastoupení žen a mužů v politice.

Co brání vyššímu zastoupení žen v politice?

V následujícím příspěvku se chci zaměřit zejména na pojem moci, protože mám za to, že je tento aspekt málo tematizován, ačkoliv je z hlediska bariér politické participace žen u nás klíčovou záležitostí. Mojí hlavní tezí je, že to, co činí změnu daného stavu politiky tak obtížnou, je kombinace problematické politické kultury a genderové kultury. Právě tato kombinace je oním smrtícím faktorem, který brání změně.

Česká republika se potýká s vertikální segregací. Ženy jsou minimálně zastoupeny ve vedení stran a celkově na postech, které jsou sídlem moci, ženy nenajdeme. Platí tedy úměra – čím více peněz a moci na dané pozici, tím méně žen.

Co tedy způsobuje současnou situaci? Jaké faktory? Začnu kritériem nabídky a poptávky. U nás panuje klíšé, že ženy (strana nabídky) nemají o politiku zájem a že voliče a voličky (strana poptávky) nezajímá pohlaví kandidátů a kandidátek, ale že rozhoduje kvalita osobnosti. Tato klíšé je třeba z řady důvodů odmítnout, neboť neplatí. Výzkumy ukázaly, že ženy mají zájem o práci v politice. Ale je třeba přiznat, že ještě není dostatečně silně manifestován ani zájem voliček a voličů ani zájem žen v politických stranách. Ještě stále je manifestace slabá, a tedy neúčinná. Ačkoliv v poslední době lze pozorovat určitou aktivizaci

některých žen, které si uvědomují, že je třeba dělat mnohem víc – například organizovat různé semináře a konference, díky kterým je poptávka ze strany voličstva větší, jak se mi zdá.

Další tři klasické faktory jsou v literatuře notoricky známé. Faktor **socio-ekonomický** – to znamená celková kvalita, kvalifikovanost a kompetence ženské populace –, dále faktor **institucionální** a faktor **kulturní**. Já se zastavím u prvního faktoru, **socio-ekonomického**, protože mám pocit, že je stále podceňován.

Mám za to, že tento faktor není u nás tak příznivý, jak se domnívají jiní analytici a analytičky. Myslím, že neustále žijeme v iluzi rovnosti pohlaví. Přestože máme velmi slušnou profesní strukturu ženské populace, Česká republika se potýká se silnou vertikální a horizontální segregací. Toto je velmi relevantní pro politickou sféru, protože politiku nikdy nemůžeme nahlížet izolovaně. Tato socio-ekonomická situace se silnou segregací je zásadním sociálním kontextem pro pozici žen v politice, protože způsobuje, že ženy nemají oporu napříč společnostmi ve smyslu žen v „mocném“ postavení v jiných společenských oblastech, především v ekonomice a byznysu. Nemohou tolik lobovat jako muži, nemohou navazovat různé vazby, které by zpětně posilovaly jejich postavení v politice. Ve prospěch mužů zde naopak působí synergie ekonomické a politické moci.

Z kulturního hlediska se mi zdá, že u nás v 70. a 80. letech nastalo to, co se v antropologii nazývá kulturní sedimentací. To znamená ustálení určitého modelu, který u žen kombinuje emancipační a tradiční model, což ve svém důsledku znamená jistým způsobem limitovaný koncept ženské emancipace,

ÚVOD – P. Brady

PŘIVÍTÁNÍ – F. Baffigo

CO BRÁNÍ VYŠŠÍMU ZASTOUPENÍ ŽEN V POLITICE? – H. Havelková

ŠPANĚLSKÁ ZKUŠENOST S PROSAZOVÁNÍM ROVNÝCH PŘÍLEŽITOSTÍ ŽEN A MUŽŮ – M. Ruiz Minguez

ŽENY V ČESKÉ POLITICE: SOUČASNÝ STAV A MOŽNÉ CESTY KE ZMĚNĚ – P. Brady

POSÍLENÍ ŽEN UVNITŘ POLITICKÝCH STRAN – S. Lokar

KONGRES ŽEN: OBČANSKÁ INICIATIVA ZA ZROVNOPRÁVNĚNÍ ŽEN V POLITICE V POLSKU – M. Fuszara

STRUČNÝ PŘEHLED POSTAVENÍ ŽEN VE SLOVENSKÉ POLITICE – M. Demková

ŽENY A POLITIKA NA KYPRU – M. Demetriou

FOTOGALERIE

do nějž nepatří příliš vysoké společenské ambice žen, zejména pak otevřené deklarování jejich ambicí. Ve vztahu k politické participaci žen to představuje brzdicí faktor.

Institucionální faktory jsou velmi dobře známé. Například typ volebního systému, aktivní opatření ve prospěch vyššího zastoupení žen v politice. Těchto faktorů se dotknu jen velmi stručně, jistě to bude diskutováno ve workshopech – náš volební systém je příhodný pro vyšší zastoupení žen v politice tak napůl. Vůči aktivním opatřením u nás jak známo panuje velmi silný odpor.

Ráda bych se vyjádřila také ke **kulturním** faktorům. Začnu politickou kulturou, kde lze zejména ve věci podpory ženské politické participace konstatovat nedůvěryhodnost politických stran. Proklamují něco, co pak nehodlají plnit. Za klíčovou považuji otázku vnitrostranické demokracie a hlavně efektivní spolupráci žen ve stranách a účinný důraz na transparentní a férové nominační procesy.

Zejména je ještě třeba, a to tady stále chybí, jasné a důrazné artikulace zájmu žen ve stranách na vyšší pozice. Zde vidím zásadní pilíř problému, protože se mi zdá, že taková artikulace zde chybí. Málo se věnuje pozornost samotnému jednání žen ve stranách.

Jak jsem již uvedla, soustředím se zde na pojem moci, který souvisí s již zmiňovanou politickou kulturou i s genderovou kulturou. Z hlediska politické kultury obecně můžeme doložit netransparentní nominační procesy, nerespektování vlastních volebních řádů strany a velmi časté zásahy vedení stran do výsledků primárních voleb, manipulaci a dosazování lidí z centra. Není sporu o tom, že se jedná o špatnou politickou kulturu.

Z hlediska genderové kultury jsem na základě vlastních analýz zjistila, že skutečně i u mluvčích, kteří a které si přejí vyšší zastoupení žen v politice, lze v diskurzu identifikovat naprosto rozdílné nazírání na muže a ženy ve vztahu k moci. Pokud je řeč o ženách, tématu moci se všichni vyhnou, což signalizuje zjevnou bezradnost. Pro působení v politice je to ovšem zásadní otázka, neboť politika je institucí, jejímž úkolem je spravování moci podle daných pravidel.

Nevyjasněná pozice žen z hlediska vztahu k moci nepřímým způsobem zpochybňuje jejich legitimní působení v politice. Místo toho se v legitimizačních debatách obvykle konstruuje vlastnosti žen a mužů a debaty se vedou velmi esencialis-

ticky. Taková argumentace je dvojsečná a může být kontraproduktivní, jelikož například emocionalita, která je ženám připisována, bývá účelově zneužívána jako argument, že ženy nemohou být plnohodnotné političky. Potřeba, aby bylo více žen v politice, je legitimizována falešným způsobem také v tom ohledu, že se poukazuje stále na to, co mohou ženy přinést do politiky, a nikoli, co může jejich politická participace přinést jim samotným a jiným ženám – že mohou například představovat povzbuzení pro ostatní ženy, že se na politické pohledy mohou dívat z hlediska zkušeností žen s životem v naší společnosti a ovlivňovat v tomto smyslu politiku atd.

Přítomnost žen v politice je však především otázkou spravedlnosti. Jestliže lze dokázat, že pohlaví je důvodem diskriminace, upozaďování, znevýhodňování, tak je to dostatečný důvod k podnikání kroků, aby byla tato diskriminace odstraněna. To je otázka základních principů demokracie.

Jak jsem již naznačila, nevyjasněná je otázka vztahu žen samotných k moci. Aby mohly ženy něco změnit, musejí se dostat na pozice, na kterých mají moc, a nemohou tedy pokračovat v praxi, kdy například nejsou s to jasně deklarovat své ambice. Je třeba, aby ve vnitrostranické politice samy vyžadovaly transparentní nominační procesy, aby vytvářely strategie vzájemné podpory, aby se ve svých ženských sekcích zabývaly všemi politickými tématy a nikoli jen takzvané ženskými jako je žena a rodina apod. V neposlední řadě je třeba, aby uměly rozpoznávat mocenské taktiky a techniky, zejména ty, které způsobují jejich politickou marginalizaci.

Marta Ruiz Minguez

Narodila se ve španělské Zaragoze, kde také vystudovala práva. Od roku 2001 pracuje ve španělských diplomatických službách. Pracovala na ministerstvu zahraničí na odděleních zemí středního východu a zemí východní Evropy. V letech 2005 až 2008 působila jako zástupkyně velvyslance španělské ambasády v Mauretánii. Od srpna 2008 je zástupkyní španělského velvyslance v České republice.

Španělská zkušenost s prosazováním rovných příležitostí žen a mužů

Děkuji mnohokrát za pozvání Fóra 50 % a také Institutu Evropských demokratů. Jak se již zmínila paní Smiggels Kavková, budu hovořit o španělské zkušenosti s rovnými příležitostmi a zaměřím se především na rovnost. Myslím si, že organizátorky a organizátoři této události si vybrali jako ilustraci Španělsko, protože může být dobrým příkladem pro propagaci rovných příležitostí. Situace ve Španělsku před 40 lety byla srovnatelná se situací ve zbytku Evropy, možná ještě horší. Dnes může být Španělsko hrdé na dosažení jedné z nejlepších úrovní v oblasti rovných příležitostí na světě. Například ze 17 členů a členek vlády je 9 žen. Je však také potřeba zmínit, že rozhodně nejde o politickou tradici Španělska.

Začala bych nejdříve povídáním o současném španělském předsednictví Evropské unii. Senzitivita španělské vlády k ženským otázkám odráží španělské priority předsednictví. Jsou zde mj. zakotveny tři hlavní linie týkající se propagace rovných příležitostí. První z nich je začlenění některých opatření k nastolení rovnosti mezi muži a ženami na pracovním trhu do strategie Evropa 2020, která se bude dále tvořit v červnu. Druhou linií je boj proti genderově orientovanému násilí v Evropě, především co se týče ochrany obětí násilí a tvorby

jednotné evropské telefonní linky a společného monitorování tohoto násilí. Třetím tématem španělského předsednictví je rovné zacházení, především boj proti diskriminaci na základě rasy a pohlaví. V průběhu předsednictví organizujeme různé akce, např. evropské setkání političek, kterého se zúčastnily některé evropské zástupkyně ministrů a také Evropské fórum.

Myslím si ale, že dnes není hlavním tématem naše předsednictví, ale španělská zkušenost s propagací rovných příležitostí. Jak jsem tu již uvedla, v minulosti byly ženy ve Španělsku vyřazeny z veřejného života, věnovaly se rodině a domácnosti. Situace byla srovnatelná s ostatními evropskými zeměmi, možná ještě horší vzhledem k tomu, že se jedná o latinskou společnost, které jsou tradičnější (ženy jsou v domácnosti). Ve srovnání s ostatními evropskými zeměmi zde nebyla střední třída, chyběla demokracie. Do roku 1975 panovala diktatura, a tak nebylo možné ani hovořit o zapojení žen do politiky. V 60. letech 20. století je přesto možné vyzkoušet drobné změny k lepšímu, jako např. ekonomický rozvoj, větší zapojení žen na trhu práce, nebo zlepšení úrovně vzdělání.

Všechny tyto faktory v průběhu let pomalu měnily situaci žen ve Španělsku, nejvíce po roce 1975, kdy byla nastolena demokracie. Jednou z nejdůležitějších změn byl vstup žen na trh práce. Od roku 1983 bylo zapojeno do pracovního procesu devět milionů španělských žen. Pro srovnání, rozdíl v zapojení žen a mužů do pracovního procesu před 25 lety byl větší než 21 %, přičemž v současné době činí jen 10 %. To je způsobeno především ekonomickými důvody v moderní průmyslové společnosti a v rodině, oba z páru (muž i žena) jsou často nuceni pracovat.

ÚVOD – P. Brady

PŘIVÍTÁNÍ – F. Baffigo

CO BRÁNÍ VYŠŠÍMU ZASTOUPENÍ ŽEN V POLITICE? – H. Havelková

ŠPANEĽSKÁ ZKUŠENOST S PROSAZOVÁNÍM ROVNÝCH PŘÍLEŽITOSTÍ ŽEN A MUŽŮ – M. Ruiz Minguez

ŽENY V ČESKÉ POLITICE: SOUČASNÝ STAV A MOŽNÉ CESTY KE ZMĚNĚ – P. Brady

POSÍLENÍ ŽEN UVNITŘ POLITICKÝCH STRAN – S. Lokar

KONGRES ŽEN: OBČANSKÁ INICIATIVA ZA ZROVNOPRÁVNĚNÍ ŽEN V POLITICE V POLSKU – M. Fuszara

STRUČNÝ PŘEHLED POSTAVENÍ ŽEN VE SLOVENSKÉ POLITICE – M. Demková

ŽENY A POLITIKA NA KYPRU – M. Demetriou

FOTOGALERIE

Nemůžeme však zapomínat na přetrvávající nerovnosti, jaké znáte i v České republice. Myslím tím především nekvalifikované práce a práce na částečný úvazek, které vykonávají především ženy, stejně jako nižší mzdy atd. Takže i když zapojení žen na pracovní trh je velké, stále je zde rozdíl mezi situací mužů a žen.

Dalším faktorem, který pomohl situaci žen, je vzdělání. Například v roce 2005 bylo na univerzitách 54 % studentek. Mezi studujícími je tedy více žen, než mužů, což je podle mého názoru velmi důležité. Máme zde novou generaci vzdělaných žen, které dostanou lepší práci v administrativě, v podnicích a také v politice. Tato generace vzdělaných žen bude tlačit na politické změny. Situace ohledně zapojení žen do politiky ve Španělsku se také zlepšila především od roku 1977, kdy začaly fungovat politické strany. V roce 1977 činil poměr žen v Senátu 2,4 %¹ a ve volbách v letech 1979 až 1989 bylo zastoupení žen v dolní komoře pouze 6%.

Situace se po celých 10 let nijak výrazně nezměnila. V roce 1987 však došlo k jednomu z největších zlomů, když vládnoucí Španělská socialistická strana zavedla v regionálních organizacích strany 25% kvótu. Později také kvótu ve stejné výši, ale na dobrovolné bázi, na kandidátní listiny strany. Ostatní politické strany se rozhodly socialistickou stranu následovat už jen z důvodu potenciálního úspěchu ve volbách, především proto, že polovina voličstva tvoří ženy. Díky tomuto dobrovolnému opatření vzrostl počet ženských kandidátek z 21 na 30 % v roce 1989 a v Senátu z 15 % na 23,9 %.

Revoluce v zastoupení žen v politice a zvláště v poslanecké sněmovně se výrazně projevila také v celorepublikových španělských volbách v roce 2004. Z 350 poslanců a poslankyň v dolní komoře bylo 124 žen a v posledních volbách v roce 2008 bylo zvoleno 126 žen, což tvoří 36 % z celkového počtu poslanců a poslankyň. Není to sice 40 nebo 50 procent, ale když porovnáte 36 % v roce 2004 a 6 % v roce 1999, uvidíte zásadní změnu ve složení našeho parlamentu. Zastoupení žen v regionálních parlamentech je ještě vyšší – 41,6 % v roce 2008 (Španělsko je složeno z autonomních oblastí s vlastními vládami a parlamenty).

Podíl žen ve vládě Španělska byl podobný. V roce 1993 jsme měly jen tři ministryně, v roce 2003 čtyři ministryně. Od roku 2004 španělská sociální

1 Španělský parlament je dvoukomorový: horní komora je složena ze 264 senátorů a senátorek a v dolní komoře zasedá 350 poslankyň a poslanců (pozn. ed.).

demokracie prosazuje volbu žen a nyní je situace taková, že v nové vládě je ze 17 členek a členů 9 ministryň, včetně dvou místopředsedkyň vlády a ministryně obrany. Poprvé máme ministerstvo pro rovnost, v jehož čele také stojí žena.

Tímto jsem chtěla vysvětlit, že vždy existovala politická vůle. Současná situace ve Španělsku do jisté míry kopíruje politickou vůli předsedy vlády, který je tím, kdo určuje složení vlády. Zároveň je však i odrazem citlivosti španělské společnosti. Tato „revoluce žen“ byla zaznamenána i v jiných sektorech, např. ve veřejné sféře, kde 40 % všech zaměstnanců a zaměstnankyň tvoří ženy, i když většina z nich je na nejnižších pozicích. Dalším příkladem je armáda – od roku 1990 do ní mají ženy přístup a díky tomu má španělská armáda nejvíce žen v celé Evropské unii. Navzdory těmto nadějným vyhlídkám však situace žen není rovnoprávná v jiných sférách jako např. v ústavních orgánech, na ústavním soudu nebo v ekonomické sféře.

Tyto důležité posuny byly možné díky ekonomickým a sociálním změnám, díky nárůstu vzdělanosti žen a jejich přístupu na univerzity. Tvoří se tak nová generace žen, která chce být reprezentována v parlamentu a která chce participovat i aktivně, stát se poslankyní či zastávat nějakou volenou funkci v rámci politické strany.

Nesmíme zapomenout na některá zákonná opatření, která byla přijata za účelem zvýšení politické participace žen v průběhu let. Například se jedná o velmi důležitou iniciativu z roku 1977 zaměřenou na manželský zákon. Až do té doby potřebovala žena souhlas svého manžela, aby mohla uzavřít pracovní smlouvu, získat řidičský průkaz, pas či dokonce si jen založit účet v bance. A to mluvíme o roce 1977!

V roce 1978 však byla podepsána španělská ústava, která zakazuje jakoukoli diskriminaci. Od roku 2004 existuje také zákon na ochranu žen proti násilí založeném na genderu a možná nejdůležitější je zákon z roku 2007 o faktické rovnosti žen a mužů. Tento zákon má za cíl podporovat genderovou rovnost skrze opatření v různých oblastech, v ekonomických aktivitách, veřejné správě – zkrátka ve většině oblastí. Zákon garantuje vyrovnané zastoupení žen v politice, neboť upravuje zastoupení žen již na kandidátních listinách. V každé pětici kandidujících nesmí být jedno pohlaví zastoupeno méně než 40 %, tedy v každé pětici musejí být dvě nebo tři ženy.

Klíčovými pro podporu politické participace žen ve Španělsku byla zákonná opatření, především kvóty. Ráda bych však zdůraznila, že tyto kvóty byly vždy kontroverzním tématem. Ženám mohou skutečně výrazně pomoci, bez nich není možné podporovat politickou participaci žen. Na druhou stranu mají i negativní aspekt, protože zřejmě vytváří nepříznivý obraz žen ve společnosti – žena zvolená na základě kvóty vyvolává pochybnosti, zda byla skutečně tou nejlepší kandidátkou. Některé ženy v politice jsou velice kritizovány za to, že jsou moc mladé či nejsou dobře připravené atd. Ale možná jde i o představu, že ženy nejsou tak schopné jako muži, ne v obecném smyslu, ale v některých oblastech společnosti.

Skutečně, často slyšíme negativní komentáře o političkách, na druhou stranu je však pravda, že společnost si zvyká na přítomnost žen v politice a dalších vysokých funkcích. Obyvatelstvo Španělska již nepovažuje za zvláštní, když vidí ženu v pozici ministryně či předsedkyně politické strany. Díky všem změnám došlo i k velké změně ve způsobu našeho přemýšlení. Ještě jednou však shrnu, že participace žen v politice či ekonomice dlouho byla a je kontroverzním tématem, obzvláště ve vztahu k opatřením přijatým na podporu participace.

Pavla Brady

Místopředsedkyně Strany pro otevřenou společnost (SOS) zodpovědná za zahraniční vztahy zejména s Evropskou demokratickou stranou, jejíž je SOS součástí. Zastupitelka Statutárního města Opava, členka Klubu političek aktivně prosazující větší zastoupení žen v politice na všech úrovních. Vystudovala Fakultu stavební na VUT v Brně, civilním povoláním je soudní znalkyně pro oceňování nemovitostí a poruchy staveb, tlumočnice a překladatelka angličtiny.

Ženy v české politice: současný stav a možné cesty ke změně

Žen je v české politice stále málo. V žebříčku zastoupení žen v komunální, krajské a celostátní politice, který každoročně sestavuje Světové ekonomické fórum, se loni ČR umístila až na 91. místě ze 130 hodnocených zemí. V současné době je českých žen v politice na různých úrovních v průměru 17 %, zatímco v Evropě je političek kolem 20 %. V Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR je dnes pouze 18 % žen a po volbách na konci května jejich počet zřejmě ještě nadále klesne kvůli pořadí na kandidátních listinách našich největších stran (ODS a ČSSD).¹ Procento žen v české vrcholné politice má, bohužel, od voleb v roce 2006 snižující se tendenci. A to i přesto, že je zastoupení žen v politice již řadu let diskutovaným tématem na české i evropské úrovni a veřejnost by si více žen ve vrcholné politice přála.

Podle posledního průzkumu společnosti SANEP z března 2010 vnímá stávající nízké zastoupení žen v české vrcholné politice jako zásadní společensko-politický problém již 45 % dotázaných (z reprezentativního vzorku 10 763).

¹ Tato obava se naštěstí nepotvrdila. Ve volbách 28. a 29. května 2010 získaly ženy díky preferenčním hlasům voličů v Poslanecké sněmovně 22 % křesel. Věříme, že i naše konference k tomuto historicky nejlepšímu výsledku přispěla (pozn. aut.).

ÚVOD – P. Brady

PŘIVÍTÁNÍ – F. Baffigo

CO BRÁNÍ VYŠŠÍMU ZASTOUPENÍ ŽEN V POLITICE? – H. Havelková

ŠPANĚLSKÁ ZKUŠENOST S PROSAZOVÁNÍM ROVNÝCH PŘÍLEŽITOSTÍ ŽEN A MUŽŮ – M. Ruiz Minguez

ŽENY V ČESKÉ POLITICE: SOUČASNÝ STAV A MOŽNÉ CESTY KE ZMĚNĚ – P. Brady

Jak je tedy možné, že je na kandidátních listinách politických stran žen stále tak málo?

Ženy a politické strany

Je evidentní, že občané a občanky, tedy voliči a voličky, mají zájem, aby je ve volených funkcích zastupovalo více žen, než je tomu nyní. Politické strany by se tedy logicky měly snažit plnit přání svého voličstva a ženy více prosazovat. Ve většině případů však bohužel zůstává pouze u slov.

Obligátní reakcí zástupců politických stran na dotaz, proč mají tak málo žen političek, bývá argument, že je ve stranách žen nedostatek. A to přesto, že členskou základnu našich politických stran tvoří ženy z 30 až 50 %. Ve vedení většiny politických stran, ať už levicových či pravicových, najdeme žen velmi málo. V předsednictvu dvou nejsilnějších stran (ODS, ČSSD) zasedají dokonce pouze muži. TOP 09 má v jedenáctičlenném předsednictvu pouze jedinou ženu stejně jako KDU-ČSL, které má předsednictvo sedmičlenné. KSČM se k rovným příležitostem otevřeně hlásí, nicméně v desetičlenném předsednictvu jsou pouze dvě ženy. Největší počet žen má ve vedení Strana zelených a Věci veřejné (u obou 3 ze 7), následuje Strana pro otevřenou společnost se dvěma ženami v pětičlenném předsednictvu. Předsedkyni nemá žádná ze jmenovaných stran. A na kandidátních listinách do letošních sněmovních voleb najdeme žen méně než třetinu, a to většinou na nevolitelných pozicích. Nejméně žen kandiduje opět za největší politické strany ODS a ČSSD, nejvíce za Stranu zelených a KSČM.

Lze říct, že je žen straniček sice dostatek, ovšem jen těžko se dostávají do vedení stran či na volitelná místa kandidátek, a to i po mnoha letech členství.

POSÍLENÍ ŽEN UVNITŘ POLITICKÝCH STRAN – S. Lokar

KONGRES ŽEN: OBČANSKÁ INICIATIVA ZA ZROVNOPRÁVNĚNÍ ŽEN V POLITICE V POLSKU – M. Fuszara

STRUČNÝ PŘEHLED POSTAVENÍ ŽEN VE SLOVENSKÉ POLITICE – M. Demková

ŽENY A POLITIKA NA KYPRU – M. Demetriou

FOTOGALERIE

Muži se jen neradi vzdávají svých vedoucích pozic, přes které mohou získat moc a vliv. Pokud některá žena uspěje, tak jen díky tomu, že se alespoň částečně přizpůsobí mužskému prostředí, má dostatečně silnou motivaci (důvod, proč v politice být) a jde tvrději (než se považuje za zcela ženské) za svým.

Jak dostat více žen do politiky?

Jednoznačně umístováním žen na volitelná místa kandidátních listin. A pokud mají strany dojem, že mají žen málo, pak existuje mnoho možností, jak přilákat více perspektivních aspirantek do politiky.

✓ osvěta

Většina žen nevidí praktické využití politiky a politickou práci považuje za ztrátu času. Svůj názor obvykle mění teprve když zjistí, co všechno politici svými rozhodnutími ovlivňují a jaké dopady mají tato rozhodnutí na společnost. Je tedy nezbytné politiku lidem přibližovat a vysvětlovat její dopady na život každého z nás. Z vlastní zkušenosti vím, že nejen ženy, ale občané a občanky České republiky obecně, mají velmi nízké politické povědomí.

✓ vytváření podmínek pro sladění stranického a rodinného života

Chceme-li, aby se do politické práce zapojilo více žen, ale i rodičů malých dětí, je nutné jim to umožnit. Většina žen, ale i mužů, rodičů, nedokáže sladit péči o malé děti s politickou prací. Pokud nechceme tyto občanky a občanky nadále vylučovat z veřejného života, je nutné jim vytvořit vhodné podmínky. Při organizování stranických akcí by se mělo automaticky myslet i na členky a členy s malými dětmi, zvážit možnost účasti s dětmi, přizpůsobit čas konání či zajistit hlídání dětí v průběhu schůzí či konferencí. Ve Straně pro otevřenou společnost v Moravskoslezském kraji, kde jsem předsedkyní, účast dětí na našich stranických akcích vítáme a zajišťujeme i jejich hlídání.

✓ ženské organizace a solidarita

Muži si již od nepaměti vytvářejí zcela přirozeně své „pánské kluby“ a mají tendence se vzájemně podporovat. My ženy se vzájemně podpoře a solidaritě musíme stále učit, jelikož máme spíše tendence spolu soupeřit. Pro zvýšení počtu političek je nezbytné, aby se ženy v rámci svých stran vzájemně podpo-

rovaly a společně prosazovaly témata, která jsou jim blízká. Ženské organizace a občanská sdružení (jako je v ČR Fórum 50 %) zabývající se podporou žen v politice jsou pak velmi dobrými nadstranickými platformami, kde lze navazovat spolupráci napříč politickým spektrem. Prosazení žen v současné „mužské“ politice je natolik náročné a zásadní, že jej nelze řešit samostatně v jednotlivých stranách, ale pouze společnými silami.

✓ vzory

Vzory táhnou, to platilo a platí ve všech oblastech života, tedy i v politice. Žena politička, kterou je dostatečně vidět, je schopna získat další ženy pro politickou práci už jen svým dobrým příkladem. Je totiž živým důkazem toho, že politika není jen mužskou záležitostí a že v ní ženy mají své místo a svou důležitou roli. Za pouhé čtyři roky mé osobní politické práce na komunální úrovni budeme letos schopni do dalších voleb sestavit zipovou kandidátku (23 žen a 22 mužů), zatímco v roce 2006 jsme měli problém získat alespoň 15 kandidátek.

S přibývajícím počtem političek, které se dokáží chovat stále žensky, se přirozeně musí změnit i prostředí politiky, dnes až příliš maskulinní a agresivní. Věřím, že s větším počtem žen se politika stane přijatelnější nejen pro nás ženy, ale pro všechny občanky a občany naší země. Nám všem jde přece o to, aby byla politika, ovlivňující každodenně životy nás všech, lepší. A věřím, že i strany přijdou brzy na to, že pokud chtějí uspět, musejí ctít zákon poptávky a nabídky. Teď je jen na nás, voličích, abychom jim dali svou vůli dostatečně důrazně najevo.

Sonja Lokar

Vystudovala francouzštinu a sociologii na univerzitě v Lublani. Zakladatelka ženské frakce sociálních demokratů ve Slovinsku, v prvních svobodných volbách roku 1990 zvolena poslankyní. Od roku 1998 stojí v čele CEE Network for gender issues, spolupracuje s organizacemi International IDEA a OBSE, jedna z expertek sítě iKNOW Politics. Lektorka školení pro ženy v politických stranách Women can do it ve více než deseti zemích. Spoluzakládala Koalici pro paritu, které se podařilo prosadit přijetí kvót ve Slovinsku.

Posílení žen uvnitř politických stran

V socialistických a komunistických zemích žily ženy ve státním nebo stranickém patriarchátu. Co se týká jejich šancí v životě, byly víc závislé na stranické ideologii, stranickém sociálním inženýrství a stranické strategii, než na své rodině nebo svých mužských partnerech. V porovnání s patriarchátem v soukromí z dřívější doby, byl tento státní patriarchát obrovským krokem vpřed, ovšem nebyl to zrovna ráj pro rovnost a plné využití ženských lidských práv. Moment změny bývalých komunistických a socialistických zemí na tržní ekonomiky s pluralitní parlamentní demokracií byl pro ženy ztracenou příležitostí. Naivně přijaly jako samozřejmost již dosažená ekonomická, sociální, osobní a dokonce i politická práva a pouze očekávaly lepší život a více svobody v demokratické budoucnosti.

Přechodné změny byly většinou zaměřeny na základní politická lidská práva, nové národní státy a na obnovení volného tržního hospodaření založeného na privatizaci. Ve většině bývalých komunistických a socialistických zemí nebyla záležitost genderové rovnosti otázkou demokratické transformace. Pouze ve Slovinsku, Chorvatsku a Srbsku lze pozorovat rozkvět nezávislého ženského hnutí objevujícího se již v polovině osmdesátých let minulého století. Nicméně ani v těchto třech zemích nepochopily pokrokové ženy v občanské společnosti nutnost zajistit si svůj spravedlivý podíl na moci uvnitř nově zrozených politic-

kých stran. Pokrokové ženy byly opět významnými aktivistkami podněcujícími sametové a podobné revoluce, pracovitými spolubojovnicemi charismatických mužských lídrů, aby se najednou po prvních svobodných volbách probudily ve zmrzačených demokraciích, demokraciích bez žen.

TABULKA 1 – Procento žen v parlamentech v evropských zemích, kde podíl žen poslankyň překročil 20 % v roce 1994

Celosvětově nejlepší: Rwanda: 58,3 % žen poslankyň

Země	% 1983 – 1986	% 1994	% 1999	% 2000 / 2001	% 2004	% 2010	% žen euro- poslankyň
Rakousko	9,3	21	26,2	26,8	33,9	27,9	38,8
Dánsko	26,3	33	37,4	37,4	38,0	38,0	35,7
Finsko	30,5	39	33,5	36,5	37,5	40,0	35,7
Německo	9,8	21	30,9	30,9	32,2	22,8	31,3
Island	15	24	25,4	34,9	30,2	42,9	—
Lucembursko	11,7	20	20	16,7	20,0	20,0	50
Nizozemí	20	31	36	36	36,7	42,0	44,4
Norsko	34,4	39	36,4	36,4	36,4	39,6	—
Švédsko	31,5	34	42,7	42,7	45,3	46,4	57,8

Zdroj: IPU, ŽENEVA 15. prosinec 2000, 31. červenec 2004, únor 2010

ÚVOD – P. Brady

PŘIVÍTÁNÍ – F. Baffigo

CO BRÁNÍ VYŠŠÍMU ZASTOUPENÍ ŽEN V POLITICE? – H. Havelková

ŠPANĚLSKÁ ZKUŠENOST S PROSAZOVÁNÍM ROVNÝCH PŘÍLEŽITOSTÍ ŽEN A MUŽŮ – M. Ruiz Minguez

ŽENY V ČESKÉ POLITICE: SOUČASNÝ STAV A MOŽNÉ CESTY KE ZMĚNĚ – P. Brady

POSÍLENÍ ŽEN UVNITŘ POLITICKÝCH STRAN – S. Lokar

KONGRES ŽEN: OBČANSKÁ INICIATIVA ZA ZROVNOPRÁVNĚNÍ ŽEN V POLITICE V POLSKU – M. Fuszara

STRUČNÝ PŘEHLED POSTAVENÍ ŽEN VE SLOVENSKÉ POLITICE – M. Demková

ŽENY A POLITIKA NA KYPRU – M. Demetriou

FOTOGALERIE

TABULKA 2 — Procento žen v parlamentech v některých zemích regionu střední a východní evropy

Země	Rok udělení voleb. Práva	Historicky nejvyšší %	% 1990/1	% 1992/4	% 1996/8	% 1999	% 2001	% 2004	% 2010
Albánie	1920	1974 – 33,2	3,6	5,7		6,4	6,4	5,7	16,4
Bulharsko	1944	1981 – 21,8	12,9	13,3		10,8	10,8	26,2	20,8
Česká rep.	1920	1986 – 29,5	10	13,9		15	15	17	15,5
Estonsko	1918		5,7	12,9	10,9	18	18	18,8	22,8
Maďarsko	1919	1980 – 30,1	7,3	11,4	8,3	8,3	8,3	9,8	11,1
Litva	1918			15		17	17	21	22
Lotyšsko	1921		8,1	7,1	17,5	17,5	10,6	10,6	19,1
Polsko	1918	1980 – 23	9,6	13	13	13	13	20,2	20
Rumunsko	1946	1985 – 34,4	3,6	4,1	7,3	7,3	9	10,7	11,4
Rusko	1918	1984 – 34,5		13,4		10,2	7,7	9,8	14
Slovensko	1920	1986 – 29,5	18,1	14,7	12,7	12,7	14	19,3	18
Slovinsko	1943/6	1982 – 26	11	14	7,8	7,8	13,7	13,3	14,4
Chorvatsko	1945	1982 – 17	4,4	5,8	7,8	7,8	21	17,8	23,8
Bosna a Hercegovina	1945	1982 – 23	5	3	26	26	20,5	16,7	19
Srbsko	1945		3	?	?	5,5	12	7,9	21,6
Ukrajina	1919		2,4	3,8	7,9	7,9	12	5,3	8

Zdroj: CEE Network for Gender issues, SP GTF, 15. ledna 2001, IPU 31. července 2004, IPU – 28. únor 2010

V několika málo letech se staly demokracie v transformujících se zemích stranickými. Strany se staly nejsilnějším nástrojem „pánských klubů“, koncentrovaným kolem absolutistických mužských stranických lídrů pro vybudování staronových ekonomických a politických elit. Bez ohledu na svou ideologickou barvu či program, skončily nakonec tyto strany u následování naprosto stejných neoliberálních šablon rozvoje. Daly by se rozlišit pouze podle jejich volby přístupu: postupné reformy, šokové terapie, transformace „go and stop“ (tj. rozjžděné a zastavované) nebo dokonce transformace pomocí válek. Tento model rozvoje tiše předpokládá degradaci již rozvinuté ekonomiky a lidských

zdrojů. Vyloučeny z pozic moci v politických stranách, vyloučeny z parlamentů a vlád, ženy, největší lidský zdroj těchto zemí, byly jednoduše a rychle přetransformovány do nejpočetnější skupiny, která v transformaci prohrála. Rozebrání bývalých socialistických sociálních států a jejich nahrazení špatně navrženými sítěmi zabezpečení, masivní nezaměstnanost v průmyslu, devalvace feminizované práce v sociálních službách a rutinní státní administrativa, nelítostný útok konzervativních sil na ženská práva, na svobodu volby (právo na potrat), to vše začalo transformovat státní patriarchát socialistické doby také zpátky do osobního patriarchátu „neohroženého nového světa“.

ÚVOD – P. Brady

PŘIVÍTÁNÍ – F. Baffigo

CO BRÁNÍ VYŠŠÍMU ZASTOUPENÍ ŽEN V POLITICE? – H. Havelková

ŠPANĚLSKÁ ZKUŠENOST S PROSAZOVÁNÍM ROVNÝCH PŘÍLEŽITOSTÍ ŽEN A MUŽŮ – M. Ruiz Minguez

ŽENY V ČESKÉ POLITICE: SOUČASNÝ STAV A MOŽNÉ CESTY KE ZMĚNĚ – P. Brady

POSÍLENÍ ŽEN UVNITŘ POLITICKÝCH STRAN – S. Lokar

KONGRES ŽEN: OBČANSKÁ INICIATIVA ZA ZROVNOPRÁVNĚNÍ ŽEN V POLITICE V POLSKU – M. Fuszara

STRUČNÝ PŘEHLED POSTAVENÍ ŽEN VE SLOVENSKÉ POLITICE – M. Demková

ŽENY A POLITIKA NA KYPRU – M. Demetriou

FOTOGALERIE

Reakce žen na tento vývoj prošla těmito třemi fázemi:

- ✓ Uchýlení se do osobních strategií o přežití (1990–1992)
- ✓ Vytváření nevládních neziskových organizací (1992–1995)
- ✓ Hnutí za politické posílení žen (1995–2010)

Politické strany prošly také třemi fázemi:

- ✓ Strany nepřátelské vůči ženám – především v roce 1990
- ✓ Předstírající otevřenost vůči ženám – kolem roku 2000
- ✓ Skutečně otevřené ženám – v každé ze zemí znám minimálně jednu

Jak lze tuto transformaci provést?

Uplatnění nejlepších praktik ze Socialistické internacionály žen (SIW) a ženské organizace v rámci Strany evropských socialistů (Party of European Socialists Women):

- Organizace žen uvnitř politických stran, interní stranické kvóty – začaly od roku 1990 ve Slovinsku
- Všeobecné koalice pro kvóty/paritu – začalo v Srbsku a Makedonii v roce 2000
- Sendvičová strategie – spojení s Pekingskou akční platformou, podávání zpráv v rámci Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen (CEDAW), mírový proces na Balkáně, integrační proces EU. To znamená tlak shora (z mezinárodních institucí) a zespodu (ženské hnutí).
- Paralelní volební kampaně – podpora ženských kandidátek ve volbách, invence Pracovní skupiny Paktu stability pro gender (SP Gender Task Force), která je existuje od roku 2000
- Strategie výhra-výhra – získání mužských lídrů – invence GTF, v praxi od roku 2008

Výsledky:

Zákony o rovných příležitostech vstoupily v platnost prakticky všude a většina z nich začala zahrnovat cíle nebo obecné požadavky pro vyrovnané zastoupení žen a mužů v rozhodovacích orgánech. Kvóty byly uzákoněny v Bosně a Hercegovině, Kosovu, Makedonii, Srbsku, Slovinsku, Chorvatsku a Albánii. Hnutí pro paritu se dostávají do pohybu v Srbsku, Slovinsku, Polsku, Ukrajině a České republice.

Závěrem:

- ✓ Strany jsou tzv. „gate keepers“
- ✓ Lze je změnit
- ✓ Změní se, když budou muset
- ✓ Musejí, když bude tlak od voličů (ženského hnutí) a mezinárodního prostředí dostatečně silný
- ✓ Mezinárodní podpora ženských hnutí pro paritu je stále příliš slabá a to je důvod, proč je postup tak pomalý

Małgorzata Fuszara

Socioložka s právnickým vzděláním. Je profesorkou na Institutu aplikovaných sociálních věd, kde vyučuje právní sociologii a genderová studia, zároveň je jeho odbornou ředitelkou a předsedá Centru společensko-právních studií o postavení žen. Je členkou Oxfordského centra pro rodinné právo a rodinnou politiku a členkou redakční rady časopisů Signs a European Journal of Women's Studies.

Kongres žen: občanská iniciativa za zrovnoprávnění žen v politice v Polsku

Polsko znovu získalo samostatnost v roce 1918 a zároveň také první právní předpis týkající se voleb uznávající ženská volební práva. V paragrafu se píše: „Každý občan bez ohledu na pohlaví, který má v den vyhlášených voleb 21 a více let, má právo hlasovat ve volbách do Sejmu.“ Paragraf 7 dává ženám právo kandidovat: „Každý a kterýkoliv občan, který je způsobilý volit, bez ohledu na své bydliště, a včetně zaměstnanců armády, má právo být volen do Sejmu.“¹ Nicméně před 2. světovou válkou tvořily ženy pouze 2 % členů a členek Sejmu (tj. dolní komory) a Senátu (tj. horní komory). Po 2. světové válce počet žen v parlamentu vzrostl, přestože jejich počet nebyl nikdy větší než 23 % ze všech poslanců a poslankyň. Je zjevné, že se počet žen v Sejmu vždy rapidně snížil v letech politického „tání“, tj. když byl komunistický režim nepatrně méně represivní. V roce 1956 dosáhlo procento žen poslankyň v polském Sejmu mimořádně nízké hodnoty, pouhá 4 %. Procento žen kleslo z 20 % na 13 % po prvních svobodných volbách v roce 1989, k čemuž došlo ve všech postkomunistických zemích.

1 Nařízení z 28. listopadu 1918 o volebních procedurách do Sejmu (pozn. aut.).

ÚVOD – P. Brady

PŘIVÍTÁNÍ – F. Baffigo

CO BRÁNÍ VYŠŠÍMU ZASTOUPENÍ ŽEN V POLITICE? – H. Havelková

ŠPANĚLSKÁ ZKUŠENOST S PROSAZOVÁNÍM ROVNÝCH PŘÍLEŽITOSTÍ ŽEN A MUŽŮ – M. Ruiz Minguez

ŽENY V ČESKÉ POLITICE: SOUČASNÝ STAV A MOŽNÉ CESTY KE ZMĚNĚ – P. Brady

Debata o zavedení mechanismů, které by mohly urychlit proces dosažení rovnosti mezi muži a ženami, probíhala s přestávkami od počátku devadesátých let dvacátého století. Snaha o jejich zavedení byla soustředěna kolem dvou strategií:

1. Zavedení kvótového systému jako součásti zákonů o rovnoprávném postavení žen a mužů. Návrhy takového zákona byly společně prosazovány Ženskou parlamentní skupinou, ženskými nevládními organizacemi a ženskými expertkami již od počátku devadesátých let dvacátého století. Zákon měl plně regulovat záležitosti týkající se rovnosti žen a mužů. Jedna z nejvíce rozdělujících otázek byla 40% kvóta ve všech jmenovaných nebo určených orgánech. Návrh zákona byl předložen parlamentu nesčetněkrát a nesčetněkrát byl také zamítnut.
2. Zavedení kvótového systému jako součásti volebního zákona. Legislativní návrh, se zcela zřejmou snahou o zrovnoprávnění příležitostí obou pohlaví ve volbách, byl předložen v průběhu diskusí o volebním zákoně v roce 2001. V průběhu diskusí o volebním zákonu předložila politická strana Unia Wolności (Unie svobody – UW) zákon, který požadoval, aby měly strany a volební komise minimální kvótu – nejméně 30 % kandidátů každého pohlaví ve všeobecných volbách. Návrh zákona byl zamítnut téměř bez diskuse.

Před volbami v roce 2001 zavedly tři politické strany (Aliance demokratické levice – SLD, Strana práce – Partia Pracy a Unie svobody – Unia Wolności) pravidlo, že každé pohlaví musí být na kandidátních listinách zastoupeno minimálně 30 %. Díky tomuto pravidlu získaly ženy v roce 2001 mezi kandidujícími

POSÍLENÍ ŽEN UVNITŘ POLITICKÝCH STRAN – S. Lokar

KONGRES ŽEN: OBČANSKÁ INICIATIVA ZA ZROVNOPRÁVNĚNÍ ŽEN V POLITICE V POLSKU – M. Fuszara

STRUČNÝ PŘEHLED POSTAVENÍ ŽEN VE SLOVENSKÉ POLITICE – M. Demková

ŽENY A POLITIKA NA KYPRU – M. Demetriou

FOTOGALERIE

do parlamentu větší podíl, než v předešlých volbách: na kandidátní listině SLD v roce 1997 představovaly ženy pouze 15 % kandidujících. Ve volbách v roce 2001, měla kandidátka koalice SLD-UP již 36 % žen; počet žen na kandidátce Unie svobody vzrostl z 18,5 % v roce 1997 na 31 % v roce 2001.

Toto zvýšení se promítlo také do volebních výsledků: zastoupení žen v parlamentu vzrostlo z 13 % na 20 %. Pro tento obrat zde existovala celá řada důvodů:

- ✓ jak už jsem uvedla výše, tři strany zaručily ženám minimálně 30 % na svých kandidátních listinách;
- ✓ změnil se preference ve společnosti – velmi pravicové strany, které prosazují tradiční rozdělení rolí, se do Sejmu vůbec nedostaly, strany na levé straně spektra získaly majoritu a vytvořily vládnoucí koalici;
- ✓ ženská lobby získává na síle. Před volbami v roce 2001 existovalo mnoho iniciativ zaměřených na zvýšení ženské participace na moci iniciovaných ženskými nevládními organizacemi, političkami nebo ženskými aktivistkami;
- ✓ postoj lidí týkající se přítomnosti žen v politice se pomalu měnil – více a více lidí sdílelo názor, že by ženy měly mít větší podíl ve volených orgánech.

Od nárůstu v roce 2001 se ženská participace stabilizovala – ženy zaujímají 20 % křesel v Sejmu. V důsledku nedostatečného progresu navrhuje ženská hnutí zavedení povinných kvót: 50% parity na kandidátních listinách. Pro Polsko je charakteristické, že se pro podporu kvót objevilo široké spektrum ženských hnutí a návrh získal také podporu veřejnosti. Průzkum veřejného mínění¹ ukázal, že přes 60 % lidí podporuje paritu 50/50 na kandidátních listinách. Přes 60 % žen veřejně prohlašuje, že ve volbách chtějí volit ženy. Zavedení 50% parity bylo hlavním návrhem Ženského kongresu s názvem „Ženy pro Polsko, Polsko pro ženy (dvacet let transformace 1989 – 2009)“ zorganizovaného v červnu 2009. Zúčastnilo se ho přes 4000 žen z různorodého prostředí – členky vlády, poslankyně a bývalé poslankyně, ženy aktivní v komunální politice, představitelky nevládních organizací, novinářky, akademičky

1 Průzkum veřejného mínění, reprezentativní vzorek, leden 2010 (pozn. aut.)

a studentky. Klíčový požadavek formulovaný jako výsledek Kongresu byl požadavek na zavedení 50% kvóty pro obě pohlaví na kandidátních listinách. Na podporu návrhu zákona bylo po celé zemi sesbíráno přes 150 000 podpisů. Podpisy se sbíraly na různých místech – v nákupních centrech, muzeích, divadlech, na ulicích i univerzitách. Do této akce se zapojilo také mnoho známých osobností (většinou ženy, ale také muži): herci a herečky, novináři a novinářky, umělci a umělkyně, zpěváci a zpěvačky, profesori a profesorky, ženské aktivistky, všichni sbírali podpisy.

První čtení proběhlo v Sejmu v únoru 2010 – paní Małgorzata Fuszara představila návrh jménem občanů komisi. Návrh je stále v komisi Sejmu.² Druhý Kongres organizovaný v roce 2010 navrhl, aby byla parita předložena jako návrh pro volby do Evropského parlamentu ve všech zemích EU.

2 Polský Sejm dne 3. prosince 2010 přijal pohodlnou většinou 241 hlasů (proti 154) zákon upravující nominace na kandidátní listiny. Zákon zavádí minimální 35 % zastoupení žen/mužů na kandidátních listinách. Ze zákona bohužel nakonec vypadla pasáž upravující pořadí kandidátů/ek. Kandidátní listiny, které stanovenou kvótu nesplní, nebudou registrovány (pozn. ed.).

Miroslava Demková

Je slovenské národnosti, vystudovala obor Manažerka marketingu na Fakultě managementu Prešovské univerzity v Prešově. V současné době je předsedkyní Mladých evropanů EDS na Slovensku.

Stručný přehled postavení žen ve slovenské politice

Ačkoli vznik Evropské demokratické strany na Slovensku se datuje k září loňského roku a i můj věk prozrazuje, že nemám dlouholeté politické zkušenosti, ráda bych vám poskytla stručný přehled postavení žen ve slovenské politice, a to na základě statistických dat a číselných údajů.

Podle statistiky Meziparlamentní unie, která porovnává procentuální podíl žen v parlamentech 186 zemí světa, se Slovensko umísťuje na 68. místě spolu s Hondurasem a Indonésií. Právo být volený a volit, bylo uděleno Ústavou jak mužům, tak ženám v roce 1920 bezprostředně po vzniku Československé republiky. První žena byla ale do Parlamentu zvolena až roku 1958.

Možnou příčinou nízkého zastoupení žen ve veřejném sektoru může být i chybějící systém kvót, který funguje např. ve Rwandě či ve Švédsku. Rwanda je od roku 2008 jediným státem s více než 50% podílem žen v parlamentu. Na druhém místě je právě Švédsko s 46,4 %. Na Slovensku se systém kvót uplatňoval před rokem 1989, kdy ženy obsazovaly v parlamentu 20–30 % míst. Po jejich zrušení klesl podíl žen v prvních porevolučních volbách v roce 1990 na cca 15 %. V říjnu 2005 Ústavní soud rozhodnutím o tzv. pozitivní diskriminaci vyloučil jakákoli opatření na přijetí zákona o vyrovnávání příležitostí.

Od té doby se projevuje existence tzv. skleněného stropu: se stoupající pozicí v různých pracovních oblastech klesá zastoupení žen, což platí rovněž při obsa-

zování stranických orgánů. Ve většině politických subjektů na Slovensku jsou ženy poměrně silně zastoupeny v členské základně, směrem k vyšším funkcím se však jejich počet výrazně snižuje. V současnosti je v parlamentu zastoupeno 24 žen z celkového počtu 150 poslanců, což představuje cca 16 %.

Slovensko se nachází těsně před volbami do Národní rady, které nás čekají 12. června. Bohužel musím konstatovat, že aktuální zastoupení žen na kandidátních listinách aspirujících politických stran má klesající tendenci oproti roku 2006, kdy byl zaznamenán mírný nárůst oproti předcházejícímu volebnímu období. Na základě uvedeného je na místě hovořit o genderové propasti, nikoli rovnosti.

Nesmíme však opomenout zmínit i pozitivní jev, kterým je obsazení žen na kandidátních listinách nově vzniklých politických subjektů, kde z celkového průměrného podílu 21 % právě Evropská demokratická strana získala prvenství v aspiraci žen s podílem 36 %. I proto je mi ctí ji zde jménem Slovenské republiky zastupovat.

Je pozoruhodné, že ještě dnes je na Slovensku přítomen politický subjekt s nulovým obsazením žen na kandidátce. Současné parlamentní strany postavily na kandidátkách do Národní rady sestupně od 37 žen (25 %) po 22 (15 %). Již zmiňované neparlamentní strany dosahují na kandidátkách vyšších čísel, EDS 36 %, statisticky druhá politická strana v pořadí vykazuje 19 % žen.¹

Z mého úhlu pohledu připisuji nedostatečnou participaci žen (navzdory jejich vysoké vzdělanosti) zejména nedostatečné podpoře a tlaku veřejnosti

¹ Po volbách v červnu 2010 kleslo zastoupení žen ve slovenském parlamentu 15,3 %, tj. 23 poslankyň (pozn. ed.).

(na Slovensku se genderová rovnost obecně chápe jako vyřešený, a tedy neexistující problém, navzdory rozporu se statistickými údaji), laxnímu přístupu politických stran (mnohé z nich nejsou přesvědčeny o důležitosti genderové agendy a jejich postoj je nejednoznačný), mýtu feminismu (většina populace si jej různě interpretuje a spojuje s negativním extremismem), předsudkům a zažitým stereotypům (muž-živitel rodiny, žena-pečovatelka) a také nedostatečné podpoře a solidaritě mezi samotnými ženami (mnohé, které se dostaly do parlamentu, nepřijaly ženskou agendu za svou).

Je pro mne těžké dávat rady či návody, jak posílit postavení žen ve veřejné sféře. Určitě však nesmíme zapomenout na vlastní aktivitu. Nečekat, že nám bude poskytnuta šance bez toho, abychom o ni bojovaly. Musíme začít od sebe, samy se aktivně zapojovat a držet při sobě.

ÚVOD – P. Brady

PŘIVÍTÁNÍ – F. Baffigo

CO BRÁNÍ VYŠŠÍMU ZASTOUPENÍ ŽEN V POLITICE? – H. Havelková

ŠPANĚLSKÁ ZKUŠENOST S PROSAZOVÁNÍM ROVNÝCH PŘÍLEŽITOSTÍ ŽEN A MUŽŮ – M. Ruiz Minguez

ŽENY V ČESKÉ POLITICE: SOUČASNÝ STAV A MOŽNÉ CESTY KE ZMĚNĚ – P. Brady

POSÍLENÍ ŽEN UVNITŘ POLITICKÝCH STRAN – S. Lokar

KONGRES ŽEN: OBČANSKÁ INICIATIVA ZA ZROVNOPRÁVNĚNÍ ŽEN V POLITICE V POLSKU – M. Fuszara

STRUČNÝ PŘEHLED POSTAVENÍ ŽEN VE SLOVENSKÉ POLITICE – M. Demková

ŽENY A POLITIKA NA KYPRU – M. Demetriou

FOTOGALERIE

Marina Demetriou

Narodila se v Nicosii na Kypru. Vystudovala ekonomii na univerzitě v Lausanne ve Švýcarsku a univerzitě ve Štrasburku, po návratu na Kypr pracovala pro Finanční oddělení mezinárodních společností se sídlem na Kypru. Do Evropské strany Kypru vstoupila v roce 2005 a je členkou sekretariátu strany. V roce 2007 byla zvolena předsedkyní ústředního výboru ženské frakce Evropské strany.

Ženy a politika na Kypru

Aristotelova teorie rozdělení lidského života do dvou oblastí – **soukromé** a **veřejné** – ovlivnila společenské struktury v průběhu staletí v obrovské míře. Zejména v rámci politického myšlení v souvislosti s rozbořením tradičních otázek a hodnot jako je svoboda, rovnost a spravedlnost.

Přestože je v moderní společnosti rovnováha zastoupení mužů a žen v rozhodování obecně uznávána, nedostatek žen v politice a v rozhodovacích procesech obecně nadále trvá.

Situace na Kypru dnes

Jaká je dnes situace týkající se žen v politice na Kypru?

Princip rovnosti mezi muži a ženami je legislativně zajištěn. Rovnost již není věcí politické volby a není popírána. Jsou zde právní normy a jsou závazné. Existují mechanismy a instituce pro koordinaci a monitoring na národní úrovni a také mechanismy pro dohled a implementaci na evropské úrovni.

Nicméně pokrok, který byl zaznamenán v participaci žen v základních sektorech, jako je výzkum a vzdělávání, zcela neodpovídá postavení žen na pracovním trhu nebo v politickém životě.

Výzvou je, jak převést tento právní a institucionální rámec do praxe. Nejenom na Kypru, ale také v Evropské unii.

Některá klíčová fakta

Sněmovna reprezentantů – z 56 poslanců a poslankyň zvolených do sněmovny v roce 2006 je 7 žen (12,5 %)

Rada ministrů – jmenována přímo prezidentem, z 11 členů a členek pouze 2 ženy

Evropské volby – byly zvoleny 2 ženy z celkového počtu 6 europoslanců a europoslankyň, na které má Kypr nárok; je to významné zlepšení v porovnání s předchozím volebním obdobím, kdy nebyla zvolena žádná žena

Evropská komise – snaha jmenovat ženu jako eurokomisařku zodpovědnou za vzdělávání a kulturu je považována za pozitivní posun

Překážky v posílení účasti a zapojení žen do vládnutí, jsou přisuzovány **politickým a sociálním důvodům a také psychologickým faktorům**. Důvodem uváděným v souvislosti s velkým rozdílem je teorie, že voliči a voličky ženám nedůvěřují. Tento fenomén je přisuzován konzervativním strukturám, které nadále existují v kyperské společnosti, ale také roli vzdělávacího systému, masmédiím a rodině, která obvykle nepodporuje snahy žen vstoupit do politické arény.

Za zmínku stojí, že první ženy, které vstoupily do politického života na Kypru, byly potomkyně rodin s politickou tradicí (dcery nebo vdovy politiků) a obvykle ženy z vyšší střední třídy s vysokou úrovní vzdělání.

Do určité míry jsou dnes ženy podporovány iniciativami jako je **Národní aparát za práva žen**, jehož cílem je podpora jejich participace v politice, ve veřejném životě a povědomí veřejnosti. Stejná iniciativa byla přijata některými

ÚVOD – P. Brady

PŘIVÍTÁNÍ – F. Baffigo

CO BRÁNÍ VYŠŠÍMU ZASTOUPENÍ ŽEN V POLITICE? – H. Havelková

ŠPANĚLSKÁ ZKUŠENOST S PROSAZOVÁNÍM ROVNÝCH PŘÍLEŽITOSTÍ ŽEN A MUŽŮ – M. Ruiz Minguez

ŽENY V ČESKÉ POLITICE: SOUČASNÝ STAV A MOŽNÉ CESTY KE ZMĚNĚ – P. Brady

POSÍLENÍ ŽEN UVNITŘ POLITICKÝCH STRAN – S. Lokar

KONGRES ŽEN: OBČANSKÁ INICIATIVA ZA ZROVNOPRÁVNĚNÍ ŽEN V POLITICE V POLSKU – M. Fuszara

STRUČNÝ PŘEHLED POSTAVENÍ ŽEN VE SLOVENSKÉ POLITICE – M. Demková

ŽENY A POLITIKA NA KYPRU – M. Demetriou

FOTOGALERIE

nevládními organizacemi včetně ženských organizací v rámci politických stran, které se na aparátu podílejí.

Nechci se zabývat tradiční rolí těchto organizací, ale ráda bych poukázala na to, že strany, které přijaly kvóty, zajistily vstup více žen do politiky.

Politické strany a ženy

Navzdory všem vynaloženým snahám existují nejrůznější faktory zabraňující ženám v prosazení se na funkce ve stranických hierarchiích. Některé z těchto faktorů jsou následující:

- Kdo se stará o děti, když jsou matky na schůzích, konferencích nebo dalších stranických akcích?
- Ženy mají mnohonásobné role, jsou profesionálně aktivní, jsou matky, manželky, mají zodpovědnost za péči o rodinu, domácnost, atd. Mají čas na stranickou práci?
- Kvóty – jako úspěšná, dočasná, pozitivní opatření – nejsou všeobecně rozšířeny.

Strany hrají, přirozeně, důležitou roli a mohou se stát nositeli náhlých změn a propagace genderové rovnosti a **genderového mainstreamingu**. Mohou se ovšem také stát „strážci bran“ ovládající změnu a posilující stávající překážky pro rovné zapojení žen v politice.

Změna postojů je nutná

První otázkou je: **Proč je změna tak pomalá navzdory zdokonalení legislativního a administrativního rámce a navzdory uvědomění si, že podpora genderové rovnosti je rozhodující pro efektivní vývoj?**

A odpověď na ni zní: **Z důvodu negativních postojů a stereotypů, které jsou ve společnosti institucionalizovány.** Předsudky jsou udržovány nejenom muži, ale také ženami. Omezování diskriminace vyžaduje každodenní vypořádávání se s hluboce zakořeněnými hodnotami a postoji, které působí v neprospěch žen.

Na Kypru převažují tradiční genderové role. Například:

- ✓ Muž je automaticky považován za schopného a není zpochybňován a priori z důvodu svého pohlaví.

- ✓ Žena se ve veřejném životě musí vypořádat s větší mírou skepticismu a nedůvěry. Nepatrné uklouznutí nebo špatné zvládnutí problému je souzeno s ironií a často s narážkou na její pohlaví.

Potřebujeme změnu postojů a kultury, a to může přijít prostřednictvím vzdělání, osvěty a samozřejmě prostřednictvím rodiny. Bohužel, přestože má vzdělání na Kypru vysoký standard, vzdělávací systém nenapomáhá genderově citlivému prostředí.

Podle mého názoru by měla být počátečním bodem mladá generace. Pokud uspějeme ve zvýšení genderového uvědomění a senzitivity u zítřejších dospělých, ostatní je budou následovat.

Ženské organizace dnes

Výše jsem se pokusila ukázat, jak jsou ženy na Kypru vnímány ze strany politiků a voličstvem. Avšak existuje zde další aspekt.

Politické strany se do velké míry zabývají naším národním problémem, problematikou invaze a okupace naší země. Turecká invaze vedla k vystěhování tisíců Kypřanů a Kypřanek a na severu země nastolila separátní turecko-kyperské politické subjekty. Tyto události a celková politická situace jsou předmětem neutuchajícího sporu.

Zaměření stran ovládaných muži především na Kyperský problém povzbudilo ženy k posílení své role ve společnosti oproti té tradiční dobročinné. Ženy jsou aktivně zapojeny do významných záležitostí, které stojí stranou hlavního proudu politiky.

Činnost Ženské organizace Evropské strany

Ženská organizace Evropské strany byla založena v roce 2006 a v roce 2007 se stala členkou **Národního aparátu za ženská práva**. Kromě aktivní podpory postojů naší strany ve věci národní problematiky jsme se za čtyři roky naší existence aktivně zabývaly nejrůznějšími problémy pro naši společnost zásadními. Například: rovností pohlaví a vzděláváním, obchodováním s lidmi za účelem sexuálního zneužívání (především u žen a dětí), podporou zranitelných skupin žen jako jsou seniorky nebo matky samoživitelky. Podporovaly jsme politické návrhy na změnu legislativy týkající se těchto otázek.

Závěrem bych ještě ráda zmínila otázku zranitelných skupin ve společnosti, většinu v nich tvoří ženy.

Zranitelné skupiny žen a nouze

Riziko nedostatku a ožebračení zasahuje především lidi ve věku nad 65 let, přičemž dvě třetiny populace nad 65 let v Evropě tvoří ženy.

- Ženy jsou zasaženy slabinami systému pojištění a důchodového systému (pracují méně let, jsou méně placeny nebo vykonávají neplacenou práci).
- Počet neúplných rodin s jedním rodičem roste a jsou ve velkém riziku, že upadnou do chudoby (85 % rodičů samoživitelů jsou ženy).
- Domácí násilí vůči ženám vede k narušení jejich duševní pohody, sociální izolaci a snížení pracovního výkonu. (Velké procento žen bezdomovkyň opustilo svůj domov právě z důvodů násilí.)

Tento problém je výzvou pro každého a každou z nás a týká se nás všech. Je nezbytné řešit ho ještě dnes. Opatření proti chudobě nesmí být zaměřována pouze na asistenci lidem, kteří již v nuzných podmínkách žijí. Je třeba zamezit tomu, aby občané do finanční a sociální chudoby upadali.

A nakonec bych chtěla zdůraznit důležitost výměny názorů a zkušeností mezi ženskými organizacemi různých zemí.

Women in Politics:

Opportunities and Challenges in European Context

Conference Proceedings

Conference was organised by the Institute of European Democrats in cooperation with Fórum 50 % on 21st of May 2010 in Prague, Czech Republic.

Published by Fórum 50 % with support of Institute of European Democrats

Copyright Fórum 50 %, 2011, Editors: Veronika Šprincová and Jana Smiggels Kavková

About the organisers:

Institute of European Democrats

The Institute of European Democrats (IED – IDE) was established in September 2007 as a new and independent Research Institute based in Brussels. Its primary goal is to promote a better understanding of the core aspects of the European integration process, and to play an active role in strengthening the confidence of European citizens and their direct participation with regards to European Institutions and policies and, above all, in favour of the idea of a united Europe. These fundamental objectives will be attained by the Institute of European Democrats through the balanced planning of activities that include the arrangement of studies and analysis, as well as the organisation of workshops and public conferences.

The institute serves also as an innovative European political and cultural Research Institute that can offer fresh political ideas as well as a strong and respected cultural background to the European Democratic Party (EDP) to whom it has been formally affiliated.

This strategic partnership is a guarantee of the fervent support of the Institute for the EU's shared and founding values.

Fórum 50 %

Forum 50 % was founded in 2004 and is the only NGO in the Czech republic focusing on women in decision making and public life generally.

Mission Statement: Forum 50 % strives for a society with equal representation of women and men in public life.

Forum 50 % addresses a situation in which insufficient representation of women in political life influences the quality of democracy and has a negative impact on the functioning of Czech society. We consider the low representation of women in politics to be a breach of democratic principles (equal representation of men and women is a basic condition of democracy – not its possible outcome) and we support discussion and measures leading to its solution.

Objectives: Our aim is to achieve equal representation of women and men in all decision-making positions, both elected and appointed. To reach this goal we support all women who want to enter into politics or who are already politically active. Our primary goal is to surpass the level of 30 %, which is the minimum representation any group needs to reach in order to be able to advance its interests and stop being a discriminated minority. Our long-term goal is to reach parity of men and women, which we consider to be a basic principle of a democratic, pluralistic society. The main principle of our undertakings is an apolitical approach – Forum 50 % is a strictly non-party association. We also work on changing the attitudes of Czech society towards women and men and their roles in public life. We further try to create equal and fair conditions for both women and men to participate in decision-making procedures. We are also realizing projects close to our main aim, such as the implementation of Gender Budgeting etc.

INTRODUCTION – P. Brady

WELCOME ADDRESS – F. Baffigo

THE FACTORS DECELERATING A HIGHER REPRESENTATION OF WOMEN IN POLITICS – H. Havelková

SPANISH EXPERIENCE WITH PROMOTING THE EQUAL OPPORTUNITIES OF WOMEN AND MEN – M. R. Minguez

HOW TO INCREASE THE REPRESENTATION OF WOMEN IN POLITICS – P. Brady

EMPOWERMENT OF WOMEN WITHIN POLITICAL PARTIES – S. Lokar

THE WOMEN'S CONGRESS: INITIATIVE FOR THE EQUALITY OF WOMEN IN POLISH POLITICS – M. Fuszara

WOMEN IN SLOVAK POLITICS: A SHORT OVERVIEW – M. Demková

WOMEN AND POLITICS IN CYPRUS – M. Demetriou

PHOTOGALLERY

List of Contents:

Introduction: Pavla Brady

Welcome Address: Flaminia Baffigo

The Factors Decelerating a Higher Representation of Women in Politics: Hana Havelková

Spanish Experience with Promoting the Equal Opportunities of Women and Men: Marta Ruiz Minguez

How to Increase the Representation of Women in Politics: Pavla Brady

Empowerment of Women within Political Parties: Sonja Lokar

The Women's Congress: Initiative for the Equality of Women in Polish Politics: Małgorzata Fuszara

Women in Slovak Politics: A Short Overview: Miroslava Demková

Women and Politics in Cyprus: Marina Demetriou

Photogallery

Introduction

There is around fifty per cent of women within Czech population. It is only logical that they should actively participate on shaping the present and future environment of our lives and lives of our children. Being women we have the right to participate on decisions about future development of our society. In families, men and women have been cooperating for thousands of years on all important decisions. Hardly anybody will deny that their coexistence and mutual influencing means a benefit for both. This model simply works.

Situation in public decision making is not as balanced as in private sphere. The development of our democratic society is shaped by politicians and there is definitely not half of women among them. In the former Eastern Block countries we can find less female politicians today (around twenty per cent) than during the period of socialism. What is the reason? Very often we can hear the answer: women are not interested in politics! The participants of the conference have tried to answer this question. The answer is not simple and the ones to be blamed for the current state of affairs are both men and women. To increase the number of women engaged in politics, their

interest is particularly important. As a local politician I know that women are actually interested in what is happening around them. What discourages them from higher participation in politics is its aggressiveness which is typical for this predominantly male environment. Women need better training and encouragement to enter politics. Unfortunately they do not get enough of it nowadays.

I am convinced that it is necessary to increase the participation of women in positions of power, including political ones. Their presence is especially important in the time of large social changes related to current financial crisis. It's desirable to make use of their potential because women can bring new perspectives and useful solutions for all of us.

I hope this brochure will contribute a little bit to this change.

Pavla Brady

Vice-chair of The Party for Open Society

(since November 2010 First Deputy Mayor of the City of Opava)

Welcome address on behalf of the Institute of European Democrats

Flaminia Baffigo

It is my honour today to welcome you to this International Conference on Women in Politics organised with Forum 50 % on behalf of the Institute of European Democrats .

First of all, let me address my thanks to Forum 50 %, their director, Jana Smiggels Kavková, and to all of the colleagues that have been involved in organising this Conference and have allowed us to be here together today. My thanks to Pavla Brady who had the idea to propose this Conference at the General Assembly of the Institute of European Democrats last December in Brussels. Her proposal was adopted by the IED as one of the initiatives of the 2010 programme of the Foundation.

Let me say just a few words on the IED. The Institute of European Democrats is a European political foundation that was established in September 2007 as a non-profit association based in Brussels. The institute's primary goal is to promote a better understanding of the main aspects of the European integration process, to play a part in actively strengthening the confidence of European citizens towards European institutions and, above all, towards the idea

of a United Europe. IED wants to represent a special forum in the European panorama in which innovative ideas about the main policy challenges facing Europe in the coming years can be developed. IED's aim is to evolve pragmatic solutions to help to address these challenges.

Moreover, the Institute of European Democrats serves as an innovative European political and cultural Research Institute that could offer new political ideas. It also has the aim of offering a strong and respected cultural background to the European Democratic Party (EDP), to whom it is formally affiliated. Actually, I am the coordinator of the EDP to whom the institute is affiliated.

I therefore welcome representatives of EDP member parties from the Czech Republic, Poland, Cyprus and Slovakia. All these women are engaged directly in politics in different European member states, but they all have a common aim: engaging in politics for Europe. Engaging in politics for women in Europe.

I am glad that the Institute of European Democrats is organising this seminar today in Prague, on May 21st, 2010. Two anniversaries fall in this year:

INTRODUCTION – P. Brady

WELCOME ADDRESS – F. Baffigo

THE FACTORS DECELERATING A HIGHER REPRESENTATION OF WOMEN IN POLITICS – H. Havelková

SPANISH EXPERIENCE WITH PROMOTING THE EQUAL OPPORTUNITIES OF WOMEN AND MEN – M. R. Minguez

HOW TO INCREASE THE REPRESENTATION OF WOMEN IN POLITICS – P. Brady

EMPOWERMENT OF WOMEN WITHIN POLITICAL PARTIES – S. Lokar

THE WOMEN'S CONGRESS: INITIATIVE FOR THE EQUALITY OF WOMEN IN POLISH POLITICS – M. Fuszara

WOMEN IN SLOVAK POLITICS: A SHORT OVERVIEW – M. Demková

WOMEN AND POLITICS IN CYPRUS – M. Demetriou

PHOTOGALLERY

the 15th anniversary of the Beijing Conference and the centenary of International Women's day. These are two landmark events for women's emancipation.

Let me briefly mention these two events: One hundred years ago, in 1910, an International Conference of Working Women was held in Copenhagen that endorsed the idea of celebrating an International Women's Day. The objective was to enable working women to demonstrate support for their emancipation and universal suffrage. This marked the culmination of a growing protest movement in which women had been campaigning for better living and working conditions.

Many years were to pass, however, between the declaration of International Women's Day and its official establishment by the United Nations. Only in December 1972, did the General Assembly of the UN decide to declare an International Women's Day upon the request of the Commission on the Status of Women. Together with the decision to declare the UN Decade for Women (from 1975 to 1985), these events inspired action in every part of the world.

The Fourth Conference on Women was held in Beijing in 1995 and a final document entitled the "Beijing Declaration and Platform for Action for Equality, Development and Peace" was adopted.

For the year 2010, one hundred years since the International Women's day was first declared, the United Nations chose the theme of "equal rights, equal opportunities: progress for all.", the focus of attention being the Beijing + 15 review centering on "Equality, Development and Peace."

In the European Union, treaties have recognised gender equality as one of the EU's fundamental principles and as a universal human right. Even though several directives and many resolutions have been adopted over the years with the aim of combating discrimination, substantial inequalities can still be seen in political reality and in women's everyday lives. The current economic and social crisis is having a particularly severe impact on women, exacerbating inequalities and discrimination.

These are the themes that we are going to discuss today. I thank all of you for being here and participating actively in this Conference.

Hana Havelková

Sociologist lecturing on feminist and sociological theory at the Faculty of Humanities of Charles University in Prague. She publishes articles in English, German and Czech, primarily on structural changes in Czech society from a gender perspective in the era of communism and post-communist transformation; women in politics and science and the contemporary women's movement. She is currently the Head of the Department of Gender Studies and is also vice-president of the Government Committee for Equal Opportunities of Women and Men in Politics.

The factors decelerating a higher representation of women in politics

In my speech, I want to focus in particular on the concept of power, as this subject is often considered to be marginal, though it is the key issue when speaking about the barriers to women's political participation in the Czech Republic.

My main thesis is that it is a combination of problematic political and gender cultures that makes change to the status quo in politics so difficult. This combination is the fatal factor preventing change.

Vertical segregation is a major issue in the Czech Republic. The representation of women in party leaderships, as well as in the centres of power, in general is minimal. There is a ratio – the more money and power in a given post, the fewer women there are.

What gives rise to this situation? Which factors? I shall commence with the supply and demand criterion. There is a cliché that women (the supply part) are not interested in politics, and voters (the demand part) are not interested in the candidate's sex but only in the quality of a person. This cliché must be denied, as it does not apply. Research shows that women are interested in working in politics. It must be admitted that both the interests of voters and

women in politics are not manifested strongly. This manifestation of interests is weak and ineffective, although there are some groups of active women who are aware that something more should be done, and they make an effort to organize various seminars and conferences. Thanks to this the demand on the side of voters is rising.

The other three factors are well documented. The **socio-economic** factor, e.g. the entire quality, qualifications and competency of the female population, and the **institutional** and **cultural** factors. I want to stress the **socio-economic** factor, as it is still underestimated. The situation in this regard is not as favorable as some analysts assume. I think that we live under an illusion of gender and sex equality. Even though the Czech Republic has a fair professional structure in the female population, there is a strong vertical and horizontal segregation on the labour market. This is also relevant for the political sphere as it cannot be considered separately. The socio-economic situation, characterised by strong segregation, is a key social context for the position of women in politics. Because of this segregation, women politicians do not have the support of other “powerful” women from other social fields, above all from the economy and business. They cannot lobby in the way men can, or are unable to establish various networks that would retroactively strengthen their position in politics. Men, on the contrary, take advantage of the existing synergy of economic and political powers.

With regard to the cultural aspect, it seems to me that in the 70s and 80s cultural sedimentation (as it is termed by anthropologists) came into being. This means the stabilization of a certain model combining the emancipatory

INTRODUCTION – P. Brady

WELCOME ADDRESS – F. Baffigo

THE FACTORS DECELERATING A HIGHER REPRESENTATION OF WOMEN IN POLITICS – H. Havelková

SPANISH EXPERIENCE WITH PROMOTING THE EQUAL OPPORTUNITIES OF WOMEN AND MEN – M. R. Minguez

HOW TO INCREASE THE REPRESENTATION OF WOMEN IN POLITICS – P. Brady

EMPOWERMENT OF WOMEN WITHIN POLITICAL PARTIES – S. Lokar

THE WOMEN'S CONGRESS: INITIATIVE FOR THE EQUALITY OF WOMEN IN POLISH POLITICS – M. Fuszara

WOMEN IN SLOVAK POLITICS: A SHORT OVERVIEW – M. Demková

WOMEN AND POLITICS IN CYPRUS – M. Demetriou

PHOTOGALLERY

and traditional models, which sets a limited concept of women's emancipation, including rather low social ambitions of women, especially a weak openly-stated declaration of their ambitions. This is the decelerating factor regarding the political participation of women.

The **institutional** factors are well known. For instance, the type of electoral system or active measures for the higher participation of women in politics. These factors will be discussed in the workshops. Our electoral system is convenient for women only partially. There is a strong antipathy against active measures.

I would like to stress the **cultural** factor. In our political culture the untrustworthiness of the political parties is clear, notably in terms of support for the political participation of women, as the parties proclaim something that they have no intention of fulfilling. Intra-party democracy and effective cooperation of women in the political parties, together with a strong emphasis on transparent and fair nomination processes, are the key questions.

There is a lack of a clear and strong articulation of women's interest in higher positions inside the parties. This is the crux of the problem as it seems that there is no such articulation. There is not enough attention paid to the activity of women in the political parties.

As I mentioned earlier, I aim to focus on the concept of power relating to the political culture and gender culture. In terms of the political culture in general, we can cite non-transparent nomination processes, a lack of respect for proper electoral regulations and frequent interventions in the results of the primary elections by the leadership of the parties, together with manipulation and centralization. Without doubt this is a bad political culture.

Considering the gender culture, according to my own analyses I have discovered that a different perception of men and women in relation to power can be identified even in the discourse of speakers who support a higher participation of women in politics. Everyone avoids speaking about women and power, which signals an obvious helplessness. Of course, this is the key question for political involvement, since politics is based on the management of power according to existing rules. The unclear relation to power indirectly impeaches

women's legitimate involvement in politics. Instead, in these types of debate, the different characters of women and men are constructed and the debates support existing gender stereotypes. Such debates are double-edged and can be counterproductive. For example, emotionality is ascribed to women and is misused in arguments to suggest women cannot be fully-valued politicians. The need to have more women in politics is falsely legitimated as it refers to what women can bring to politics, not what they can bring to themselves and to other women, e.g. they can be an inspiration for other women, they can look at politics from their own experience as women and influence politics from this perspective etc.

The presence of women in politics is a question of justice. If we can prove that sex is the ground for discrimination and a structural handicap then this is a sufficient reason to take steps leading to the elimination of such discrimination. This is a question of fundamental democratic principles.

As I pointed out, the question of women's relation to power is unclear. But women must reach positions of power in order to enforce any change. They have to learn to openly declare their ambitions. They must call for transparent and fair nomination processes in intra-party politics, they must create strategies of mutual support in order to deal with all political issues and not only so-called women's issues such as the family and women etc. Last but not least, women should recognize and identify power tactics and techniques, especially those that lead to their political marginalization.

Marta Ruiz Minguez

Born in Zaragoza (Spain) in 1972. Bachelor of Law from the University of Zaragoza, since 2001 she has been a member of the Spanish diplomatic corps. Having been posted at the departments of the Middle East and Eastern Europe of the Spanish Ministry of Foreign Affairs, from 2005 to 2008 she was Deputy Head of Mission at the Spanish Embassy in Nouakchott (Mauritania). Since August 2008, she has been Deputy Head of Mission at the Spanish Embassy in Prague.

Spanish experience with promoting the equal opportunities of women and men

I am going to talk about the Spanish experience with promoting equal opportunities and especially about equality in politics. I think that the organizers of this event have chosen Spain for the conference because it can be considered as a very good example of promoting equal opportunities. About forty years ago the situation in Spain was comparable or rather even worse than in other European countries. Today, Spain can be proud of reaching one of the highest levels of equality in the world, and perhaps the best example is that our government is made up of seventeen members and nine of them are women.

But let me start by talking a bit about the Spanish Presidency of the European Union. As you probably know, Spain is currently presiding the European Union and the sensitivity of the Spanish government towards women's issues has been reflected in Spanish priorities during our presidency. There are three main issues regarding the promotion of equal opportunities. The first is the inclusion of the issue of equal opportunities in the Europe 2020 strategy. This strategy should include concrete measures aimed at creating equality between men

and women in the labour market. The second is the fight against gender-based violence, which is a very serious problem in all European societies. Spain is fostering a new directive in order to protect victims of gender-based violence in all European countries and also to create a single European telephone help-line for victims. There should also be a new European observatory on gender-based violence. The third is equal treatment in the fight against any discrimination based upon race, gender or sexual orientation. During our presidency we organized some important events, for example the European summit of women in power. But the main topic today is not our EU presidency but the Spanish experience with promoting equal opportunities.

As I have already told you, throughout our history women were excluded from the public sphere and their role was restricted to family, the household and children. The situation was comparable to other European countries at that time or even worse, since Spain is a Latin society and Latin societies are more traditional when it comes to gender roles. But there were some other important factors as well: for example, the specific development of Spanish society with its lack of a middle class and a lack of democracy. As you probably know, there was no democracy in Spain until 1975. There was a dictatorship, so it was impossible to talk about the participation of women in politics until the fall of the Franco regime.

In the 60s there were some changes, for example in the economic field: women got access to the labour market and their level of education has improved. Such changes, which took place little by little over the years, have helped to improve the position of women in Spain, especially since 1975, the year of the estab-

INTRODUCTION – P. Brady

WELCOME ADDRESS – F. Baffigo

THE FACTORS DECELERATING A HIGHER REPRESENTATION OF WOMEN IN POLITICS – H. Havelková

SPANISH EXPERIENCE WITH PROMOTING THE EQUAL OPPORTUNITIES OF WOMEN AND MEN – M. R. Minguez

HOW TO INCREASE THE REPRESENTATION OF WOMEN IN POLITICS – P. Brady

EMPOWERMENT OF WOMEN WITHIN POLITICAL PARTIES – S. Lokar

THE WOMEN'S CONGRESS: INITIATIVE FOR THE EQUALITY OF WOMEN IN POLISH POLITICS – M. Fuszara

WOMEN IN SLOVAK POLITICS: A SHORT OVERVIEW – M. Demková

WOMEN AND POLITICS IN CYPRUS – M. Demetriou

PHOTOGALLERY

lishment of a democratic government. One of the most important changes has been the entry of women to the labour market. Since 1983, nine million Spanish women have joined our labour market. 25 years ago the difference in the economic activity rate between men and women was more than 21 %, today it's only 10 %. The main reasons for these changes are economic: in a modern industrialized society it is often necessary that both partners work.

In spite of the achieved access to the labour market discrimination of women remains prevalent. Women are employed in positions requiring lower qualifications, many of them have only part-time jobs, there is a gender pay gap etc. So in spite of the massive entry of women to the labour market their position is far from equal.

Another factor that catalysed the improvement of the position of women was that their level of education improved a lot in recent decades. Today 54 % of university students are women. I think this is a crucial factor because now we have a new generation of better-educated women who are going to have better jobs in administration, in enterprises, and also in politics and this new generation of very well-educated women is going to push for a change in politics.

Regarding the participation of women in politics in Spain, the situation has also improved significantly since 1977, the year when democratic political parties were founded in Spain. In 1977 the representation of women in the Spanish Senate was only 2.4 %¹. During the elections held between 1979 and 1989 the participation of women in our Congress of Deputies rose only to 6 %, which is only a marginal change in those ten years. But one of the crucial turning points occurred in 1987. In this year the Spanish socialist party, which was in power at that time, made the decision to establish a quota of 25 % in the party regional organizations. Later the party also adopted a voluntary 25% quota for the electoral lists. The other major political parties copied the socialists and they also adopted positive measures for women. Thanks to these voluntary party quotas the representation of women candidates in the elections to the Congress of Deputies grew from 21 % to 30 % and in the elections for the Senate from 15 % to 23.9 % in 1989. One could say that there was a revolution in the political participation of women. The improvement in the Congress of Deputies has

¹ Note from the editors: the Spanish Parliament (The Cortes) has two chambers: the Senate, with 264 members, and the Congress of Deputies, with 350 members.

been especially very impressive. In 2004 women won 126 seats out of 350 and in the latest elections, which took place in 2008, there were 127 women MPs elected, which means that 36 % of the seats belong to women. It is still not 50 % or 40 % but when you compare 36 % in 2004 to 6 % in 1989 you can see that there has been a complete change in the composition of our Parliament.

The proportion of women in regional parliaments is even higher. Spain is composed of autonomous communities, which have their own governments and parliaments. The proportion of women in these parliaments was 41.6 % in 2008. The ratio in the Spanish government has been very similar. In 1993 there were only three women ministers, in 2003 only four women ministers. From 2004 the Spanish socialist party forced the election of women ministers and now there are seventeen ministers and nine of them are women, including two Deputy Prime Ministers and also the Minister of Defence. The government also established a Ministry for Equality for the first time, which is also led by a woman.

I want to point out that in Spain there was a strong political will to promote equal opportunities and our Prime Minister was especially very active in this field. He is the person who decides on the composition of the government, for example. But at the same time the changes were also catalysed by the development of Spanish society. This “women’s revolution” also took place in other sectors such as public administration (40 % of civil servants are women; although most of them work on the lowest levels and also in specific areas). Another example is the army. Since 1990 women have had access to the Spanish army and today the Spanish army has the highest representation of women of all the EU countries. These examples show there has been a clear improvement, but of course there is still a lot to be improved. The most problematic sectors are, for example, the constitutional organs, the constitutional court or the top management of large Spanish companies.

As I have already mentioned, these important changes were possible thanks to economic and social changes, such as the increase of the level of education of women, better access to universities etc. There is a new generation of women who want to be represented in the parliament and who also want to participate in an active way, to be a deputy or to be elected, to be part of a political party. This active engagement of women in politics was enabled by certain legal meas-

ures that have been adopted over the years. One of the most important of these was the repeal of the law on marital permission in 1977. Until then women needed the official permission of their husband in order to sign an employment contract, get a driving license, have a passport or even open a bank account.

In 1978 the new Spanish constitution was adopted, which guaranteed the principle of non-discrimination. In 2004 a law on the protection of women against gender-based violence was adopted. One of the most important laws was adopted in 2007: a law on the effective equality of men and women. This law aims to foster gender equality by using positive measures in different areas, such as the economy, public administration and others. This law also guarantees the equal participation of women in politics. It established balance in the electoral lists, which became compulsory. Within every five posts on an electoral list the candidates of both sexes cannot be represented by less than 40 %. That means that there must be at least two or three women out of every five candidates.

Let me conclude my speech by repeating that one of the key factors in fostering the political participation of women in Spain was the adoption of legislative measures, and especially the establishment of quotas. Economic and social development was important as well. But I would like to highlight that quotas have always been a controversial issue. On the one hand, quotas have a very positive effect and they are necessary in order to foster the participation of women. Without quotas it is impossible to achieve a higher participation of women in politics but, on the other hand, there is a negative aspect as well. Quotas might have a negative impact on the image of women in society. By using quotas to choose women for certain posts people might think that they were not the best candidates and have been chosen just for being women. Men in particular can be very critical towards women politicians: they are too young, they don't have enough experience etc. But perhaps they have the idea that women are not as capable as men in political work. In spite of these negative comments there is a clear, positive message: our society has begun to get used to the presence of women in politics. Spanish people do not find it unusual any more to see a woman minister, a woman leader of a political party, etc. And with all these changes there has also been a profound change in our way of our thinking.

INTRODUCTION – P. Brady

WELCOME ADDRESS – F. Baffigo

THE FACTORS DECELERATING A HIGHER REPRESENTATION OF WOMEN IN POLITICS – H. Havelková

SPANISH EXPERIENCE WITH PROMOTING THE EQUAL OPPORTUNITIES OF WOMEN AND MEN – M. R. Minguez

HOW TO INCREASE THE REPRESENTATION OF WOMEN IN POLITICS – P. Brady

EMPOWERMENT OF WOMEN WITHIN POLITICAL PARTIES – S. Lokar

THE WOMEN'S CONGRESS: INITIATIVE FOR THE EQUALITY OF WOMEN IN POLISH POLITICS – M. Fuszara

WOMEN IN SLOVAK POLITICS: A SHORT OVERVIEW – M. Demková

WOMEN AND POLITICS IN CYPRUS – M. Demetriou

PHOTOGALLERY

Pavla Brady

Vice-Chairwoman of the Open Society Party (Strana pro otevřenou společnost) responsible for international relations, especially with the European Democratic Party of which the SOS is a part. Member of the City Council in Opava, member of the Club of Czech Women Politicians actively promoting higher representation of women in politics. She graduated from the Faculty of Civil Engineering at the Technical University of Brno. Her civil profession was as a judicial expert for real estate appraisals and defects and failures of building structures; also an English translator and interpreter. Currently she is the vice-mayor of the City of Opava.

How to increase the representation of women in politics

There are still few women in Czech politics. In the table of representation of women in communal, regional and national politics, annually compiled by the World Economic Forum, the Czech Republic was only in 91st position from the 130 assessed countries. Presently the average is 17 % of Czech women in politics at various levels, while in Europe it is about 20 %. There are only 18 % of women in the lower chamber of the Czech parliament today, and after the elections at the end of May, their number will probably decrease even more thanks to the ordering of the candidate lists of our biggest parties (the Civic Democratic Party – ODS and the Czech Social Democratic Party – ČSSD).¹ Unfortunately, the percentage of women in Czech top politics has had decreasing tendencies since the elections in 2006 despite the fact that the representation of women in politics is a topic that has been discussed for a number of years at Czech and European levels and the public want to have more women in top politics.

¹ Author's note: Fortunately, this prediction was not fulfilled. In the parliamentary election on May 28th–29th, 2010 women got 22 % in the lower chamber, thanks to preferential voters' votes. We believe that our conference also contributed to this historically best result.

INTRODUCTION – P. Brady

WELCOME ADDRESS – F. Baffigo

THE FACTORS DECELERATING A HIGHER REPRESENTATION OF WOMEN IN POLITICS – H. Havelková

SPANISH EXPERIENCE WITH PROMOTING THE EQUAL OPPORTUNITIES OF WOMEN AND MEN – M. R. Minguez

HOW TO INCREASE THE REPRESENTATION OF WOMEN IN POLITICS – P. Brady

According to the last public opinion survey carried out by the SANEP agency in March 2010, 45 % of respondents (from a representative sample of 10,763) consider the existing low representation of women in Czech top politics to be a fundamental social-political problem. So how is it possible that there are still so few women on the candidate lists of the political parties?

Women and political parties

It is obvious that citizens, thus voters, are interested in being represented by more women in elected offices than they are now. Logically, political parties should try to fulfil the wishes of their voters and promote women. Unfortunately in most cases, we witness only mere political declarations.

The obligatory reaction of political party representatives to the question of why they have so few women politicians, is usually the argument that there is a lack of women in their parties, despite the fact that women constitute 30 to 50 % of political parties' membership. Only very few women can be found in the leadership of the majority of political parties, both left- or right-wing. There are exclusively men on the executive boards of the two strongest parties (ODS, ČSSD). The party TOP 09 has only one woman in their eleven-member board as does the Christian Democratic Union (KDU-ČSL) with its seven-member board. The Czech Communist Party (KSČM) openly acknowledges the importance of equal opportunities but, nevertheless, there are only two women on its ten-member board. The highest number of women can be found in the leadership of the Green Party (SZ) and Public Matters (VV) (3 from 7 in both cases), the Open Society Party (SOS) follows with two women in its five-

EMPOWERMENT OF WOMEN WITHIN POLITICAL PARTIES – S. Lokar

THE WOMEN'S CONGRESS: INITIATIVE FOR THE EQUALITY OF WOMEN IN POLISH POLITICS – M. Fuszara

WOMEN IN SLOVAK POLITICS: A SHORT OVERVIEW – M. Demková

WOMEN AND POLITICS IN CYPRUS – M. Demetriou

PHOTOGALLERY

member board. There is no chairwoman in any of the mentioned parties. There is less than one-third of women on the candidate lists for this year's parliamentary elections and the majority of them are placed in unelectable positions. The fewest women run for the biggest political parties, ODS and ČSSD, the most for the Green Party and KSČM.

It is clear that there are enough women in the parties, but it is hard for them to get to the party leadership or even to some electable places on the candidate lists, even after many years of their involvement. Men do not like to give up their leadership positions, through which power and influence can be obtained. If some woman is successful, then it is only due to some at least partial adaptation to the masculine environment, a sufficiently strong motivation (a reason why to be in politics) and she must pursue her goal vigorously (which is considered to be something unfeminine) .

How to get more women in politics?

Positively, this can be done by placing women in electable positions on candidate lists. And if parties think they lack of women there are a number of possible ways to attract more prospective women-candidates to politics.

✓ **public education**

The majority of women do not see any practical use for politics and consider political work as waste of time. Usually, they change their opinion only when they find out how many matters are influenced by politicians' decisions and what impact their decisions have on society. It is therefore necessary to bring politics closer to people and explain its impacts on their everyday lives. From my own experience, I know that not only women, but Czech citizens in general, have very low political awareness.

✓ **The creation of conditions to harmonize party and family life**

If we want not only more women but also more parents of small children to get involved in political work, it is necessary to make it possible for them. The majority of women as well as men, parents, are not able to coordinate childcare with political work. If we do not want to continue to exclude these citizens from public life, it is necessary to create suitable conditions for them. When organizing party events, parties should automatically think about members

with small children and consider the possibility of attendance with children, adjust the time schedule to their needs or provide childcare during meetings or conferences. In the Open Society Party in the Moravian-Silesian Region, where I serve as a chairwoman, children's participation at our party events is welcome and we also provide childcare.

✓ **women's organizations and solidarity**

From time immemorial men have naturally formed their "boys' clubs" and tend to support one other. We women must keep learning to be supportive and show solidarity as we rather tend to compete with each other. To increase the number of women politicians it is necessary for women to mutually support one other within their parties and jointly promote topics that are important for women. Women's organizations and NGOs (such as Forum 50 % in the Czech Republic) focused on the support of women in politics are very good platforms which stand above the parties, where cooperation across the political spectrum can be established. Advancing women in the current climate of "male" politics is so demanding and essential that it cannot be solved independently in individual parties but only by working together.

✓ **role models**

Examples attract – this works in all areas of our life as well as in politics. A woman politician, who is sufficiently visible, can convince other women to consider political work merely through her good example. She is living proof that politics is not only a men's business and that women have an important role in it as well. After only four years of my personal political work at a local level, this year we were able to put together a zip candidate list (23 women and 22 men) while in 2006 we struggled to recruit at least 15 women candidates.

With an increasing number of women politicians who are still able to behave as women, the political environment, which is today too masculine and aggressive, must also naturally change. I believe that with a higher presence of women politics becomes more legitimate not only for us, women, but also for all citizens of our country. After all, we all want to make politics better as it influences our everyday lives. And I believe that even the parties will soon discover that if they want to succeed they must respect the law of supply and demand. Now it is only up to us, the voters, to strongly demonstrate our determination.

Sonja Lokar

Studied French and Sociology at the University of Ljubljana. Founder of the women's organisation within the social democratic party in Slovenia; in the first free elections in 1990 she was elected as a member of parliament.

Since 1998, she has been the head of the CEE Network for gender issues, co-operates with the organisations International IDEA and OSCE, and is one of the experts of the iKNOW Politics network. She has led training for women in political parties entitled 'Women can do it' in more than ten countries. She co-founded the Coalition for Parity, which managed to enforce quotas in Slovenia.

Empowerment of Women within Political Parties

Women in socialist and communist countries lived in a state, or party, patriarchy. They were more dependent on party ideology, party social engineering, and party strategy with regard to their chances in life, than on their family or their male partners. This state patriarchy was a huge step forward in comparison to the private patriarchy of the former period, but this was not a paradise of equality and full enjoyment of women's rights.

The moment the former communist and socialist countries changed into market economies with pluriparty parliamentary democracy was a lost window of opportunity for women. They naively took their already achieved economic, social, personal and even political rights for granted and they just expected a better life and more freedom in the democratic future.

Transitional change was mostly about elementary political human rights, new nation states and the restoration of a free market economy based on privatisation. The issue of gender equality was not an issue of democratic transformation in most of the former communist and socialist countries. Only in Slovenia, Croatia and Serbia can one see the blossoming of independent modern women's movements as early as the mid-eighties of last century. But even in these three countries, progressive women in civil society did not understand that they should have secured their fair share of the power within the newly

born political parties. Once again progressive women were prominent activists of the Singing, Velvet and similar revolutions, and diligent soldiers of the charismatic male leaders, only to wake up in crippled democracies without women after the first free elections.

TABLE 1 – The Percentage of Women in Parliament in European Countries where the Proportion of Women MPs Surpassed 20% in 1994

The world's best: Rwanda: 58.3 % WMPs

Country	% 1983 – 1986	% 1994	% 1999	% 2000 / 2001	% 2004	% 2010	% women EP
Austria	9,3	21	26,2	26,8	33,9	27,9	38,8
Denmark	26,3	33	37,4	37,4	38,0	38,0	35,7
Finland	30,5	39	33,5	36,5	37,5	40,0	35,7
Germany	9,8	21	30,9	30,9	32,2	22,8	31,3
Iceland	15	24	25,4	34,9	30,2	42,9	—
Luxemburg	11,7	20	20	16,7	20,0	20,0	50
Netherlands	20	31	36	36	36,7	42,0	44,4
Norway	34,4	39	36,4	36,4	36,4	39,6	—
Sweden	31,5	34	42,7	42,7	45,3	46,4	57,8

Source: IPU, Geneva December 15, 2000, July 31, 2004, and February 2010

INTRODUCTION – P. Brady

WELCOME ADDRESS – F. Baffigo

THE FACTORS DECELERATING A HIGHER REPRESENTATION OF WOMEN IN POLITICS – H. Havelková

SPANISH EXPERIENCE WITH PROMOTING THE EQUAL OPPORTUNITIES OF WOMEN AND MEN – M. R. Minguez

HOW TO INCREASE THE REPRESENTATION OF WOMEN IN POLITICS – P. Brady

EMPOWERMENT OF WOMEN WITHIN POLITICAL PARTIES – S. Lokar

THE WOMEN'S CONGRESS: INITIATIVE FOR THE EQUALITY OF WOMEN IN POLISH POLITICS – M. Fuszara

WOMEN IN SLOVAK POLITICS: A SHORT OVERVIEW – M. Demková

WOMEN AND POLITICS IN CYPRUS – M. Demetriou

PHOTOGALLERY

TABLE 2 – The Percentage of Women in Parliaments in Some Countries of the CEE Region

Country	W. Right to Vote	Best % of W. MPs Ever	% of W. MPs in 1990/1	% of W. MPs in 1992/4	% of W. MPs in 1996/8	% of W. MPs in 1999	% of W. MPs in 2001	% of W. MPs in 2004	% of W. MPs in 2010
Albania	1920	1974–33,2	3,6	5,7		6,4	6,4	5,7	16,4
Bulgaria	1944	1981–21,8	12,9	13,3		10,8	10,8	26,2	20,8
Czech R.	1920	1986–29,5	10	13,9		15	15	17	15,5
Estonia	1918		5,7	12,9	10,9	18	18	18,8	22,8
Hungary	1919	1980–30,1	7,3	11,4	8,3	8,3	8,3	9,8	11,1
Latvia	1918			15		17	17	21	22
Lithuania	1921		8,1	7,1	17,5	17,5	10,6	10,6	19,1
Poland	1918	1980–23	9,6	13	13	13	13	20,2	20
Romania	1946	1985–34,4	3,6	4,1	7,3	7,3	9	10,7	11,4
Russian F.	1918	1984–34,5		13,4		10,2	7,7	9,8	14
Slovakia	1920	1986–29,5	18,1	14,7	12,7	12,7	14	19,3	18
Slovenia	1943/6	1982–26	11	14	7,8	7,8	13,7	13,3	14,4
Croatia	1945	1982–17	4,4	5,8	7,8	7,8	21	17,8	23,8
B&H	1945	1982–23	5	3	26	26	20,5	16,7	19
Serbia	1945		3	?	?	5,5	12	7,9	21,6
Ukraine	1919		2,4	3,8	7,9	7,9	12	5,3	8

Source: CEE Network for Gender Issues, SP GTF, IPU, 15 January 2001, IPU July 31, 2004, IPU – February 28, 2010

In a few years, democracy-in-transition countries became patriarchal and the parties became the most powerful tool of the “boys’ networks” concentrated around autocratic male party leaders for the building up of the old-new economic and political elites. These parties, regardless of their ideological color or program, ended up following the same neo-liberal pattern of development. They could be differentiated only by their choice of approach: gradual reforms, shock therapies, stop and go transitions, or even transitions by wars. This pattern of development tacitly presumed the degradation of already developed economic and human resources. Excluded from power positions in political

parties and from the parliaments and governments, women, being the greatest human resource of these countries, were simply and swiftly transformed into the largest group of losers in the transitional period. The dismantling of the former socialist welfare states and their replacement by badly designed safety nets, massive industrial unemployment, the devaluation of feminized work in caring services and routine state administration, and fierce attacks by the conservative forces on their right to freedom of choice (abortion rights) started to transform the state patriarchy of the socialist times back into the private patriarchy of the “brave new world.”

INTRODUCTION – P. Brady

WELCOME ADDRESS – F. Baffigo

THE FACTORS DECELERATING A HIGHER REPRESENTATION OF WOMEN IN POLITICS – H. Havelková

SPANISH EXPERIENCE WITH PROMOTING THE EQUAL OPPORTUNITIES OF WOMEN AND MEN – M. R. Minguez

HOW TO INCREASE THE REPRESENTATION OF WOMEN IN POLITICS – P. Brady

EMPOWERMENT OF WOMEN WITHIN POLITICAL PARTIES – S. Lokar

THE WOMEN’S CONGRESS: INITIATIVE FOR THE EQUALITY OF WOMEN IN POLISH POLITICS – M. Fuszara

WOMEN IN SLOVAK POLITICS: A SHORT OVERVIEW – M. Demková

WOMEN AND POLITICS IN CYPRUS – M. Demetriou

PHOTOGALLERY

Women's reaction to this development went through three phases:

- ✓ Withdrawal into private strategies of survival – 1990–1992
- ✓ NGO-isation 1992–1995
- ✓ Movements for the political empowerment of women 1995–2010

Political parties also went through three phases:

- ✓ Women-hostile parties – the majority in 1990
- ✓ Pretending to be women-friendly – the majority around 2000
- ✓ Actually women-friendly – at least one in each of the countries I know

How has this transformation been brought about?

The transfer of the best practices from SIW (Socialist International Women) and the PESW (Party of European Socialists Women):

- the organization of women within political parties, internal party quotas – starting from 1990 in Slovenia
- Broad quota/parity coalitions – starting from Serbia and Macedonia in 2000
- Sandwich strategy – connected to the Beijing Platform for Action, reporting on CEDAW, peace process in the Balkans; EU integration process. This means pressure from above (from international institutions) and from below (the women's movement)
- Parallel electoral campaigns – support of women candidates in the elections, invention of the SP Gender Task Force, in practice from 2000
- Win-win strategy – getting male leaders on board – GTF invention, in practice from 2008

Results:

Equal Opportunities Acts were enacted everywhere and most of them started to include targets or general requests for a balanced gender representation in decision-making bodies. Quotas were enacted in Bosnia and Hercegovina, Kosovo, Macedonia, Serbia, Slovenia, Croatia and Albania. Parity movements are gaining momentum in Serbia, Slovenia, Poland, Ukraine and the Czech Republic.

In conclusion:

- ✓ Parties are gatekeepers.
- ✓ They can be changed.
- ✓ They change when they have to.
- ✓ They have to change when the pressure from the voters (the women's movement) and the international environment gets strong enough.
- ✓ International support for the women's parity movements is still too weak, which is why the progress is so slow.

Małgorzata Fuszara

A sociologist holding degrees in law. As a professor at the Institute of Applied Social Sciences she teaches the Sociology of Law and Gender Studies. She is currently Scientific Director of the Institute of Applied Social Sciences and chairs the Centre for Socio-Legal Studies on the Situation of Women. She is also an International Associate of the Oxford Centre for Family Law and Family policy and member of the editorial board of Signs and the European Journal of Women's Studies.

The Women's Congress: initiative for the equality of women in Polish politics

Poland regained independence in 1918 and the first legal regulation regarding elections recognized women's suffrage rights. The first article read: "Any citizen aged twenty-one or over by the day the election is announced, regardless of gender, may vote in the Sejm election." Article Seven gave women the right to run for office: "All and any citizens who are eligible to vote, regardless of their residence, and including military personnel, may be elected to the Sejm." But before World War II women constituted only about 2 % of members of the Sejm (the lower chamber) and the Senate. After World War II the number of women in Parliament increased, although they never accounted for more than 23 % of all deputies. It is noticeable that the number of women in the Sejm decreased rapidly in the years of political „thaw,“ i.e. when the communist regime was slightly less oppressive. In 1956, the percentage of female MPs in the Polish Sejm reached the exceptionally low level of 4 %. The percentage of women decreased from 20 % to 13 % after the first free elections in 1989, part of a decrease which occurred in all post-communist countries.

A debate on the introduction of a mechanism which would accelerate the process of achieving equality between men and women has been conducted

on and off since the early 1990s. The attempts to introduce it have centred around two strategies:

1. The introduction of a quota system as a part of the law on the equal status of women and men. The Parliamentary Women's Group, women's NGOs, and women experts created drafts of such a law jointly from the early 1990s. The bill was supposed to fully regulate the issue of equality of women and men. One of the most divisive issues in the bill was connected with a 40 % quota in all appointed or nominated authorities. The bill was submitted to the parliament many times and was rejected just as many times.
2. The introduction of a quota system as a part of the electoral statute. A legislative proposal clearly intending to give equal opportunity to both sexes in elections was submitted during the debates on the election law in 2001. During these debates the political party Unia Wolności (Freedom Union – UW) proposed a regulation that required parties and election committees to have a minimum quota of at least 30 % of the candidates of each gender among candidates running in the general election. The bill was rejected with almost no debate.

Before the 2001 election, three political parties – the Alliance of the Democratic Left (SLD), the Labour Party (Partia Pracy), and the Freedom Union (Unia Wolności) implemented a rule that the representation of each gender on the candidate list must be at least 30 %. In 2001, thanks to this rule, women constituted a bigger proportion of candidates of the Parliament than in previous elections: on the SLD list in the 1997 election women constituted only

INTRODUCTION – P. Brady

WELCOME ADDRESS – F. Baffigo

THE FACTORS DECELERATING A HIGHER REPRESENTATION OF WOMEN IN POLITICS – H. Havelková

SPANISH EXPERIENCE WITH PROMOTING THE EQUAL OPPORTUNITIES OF WOMEN AND MEN – M. R. Minguez

HOW TO INCREASE THE REPRESENTATION OF WOMEN IN POLITICS – P. Brady

EMPOWERMENT OF WOMEN WITHIN POLITICAL PARTIES – S. Lokar

THE WOMEN'S CONGRESS: INITIATIVE FOR THE EQUALITY OF WOMEN IN POLISH POLITICS – M. Fuszara

WOMEN IN SLOVAK POLITICS: A SHORT OVERVIEW – M. Demková

WOMEN AND POLITICS IN CYPRUS – M. Demetriou

PHOTOGALLERY

15 % of candidates, compared to the 2001 election, where the election lists of the coalition SLD-UP constituted 36 % women. The proportion of women on the Freedom Union's list rose from 18.5 % in 1997 to 31 % in 2001.

This increase was also translated into election results: the representation of women in the parliament rose from 13 % to 20 %.

There were a number of reasons for this shift:

- ✓ As mentioned earlier, three parties guaranteed women a minimum 30 % of places on their candidate lists.
- ✓ Electoral preferences in society have changed; very rightist parties that promoted traditional gender roles did not enter the Sejm at all, and the left-leaning parties had a majority and formed the governing coalition.
- ✓ The women's lobby was gaining strength. Before the elections in 2001, many initiatives aiming to increase women's participation in power were taken by women's organizations, women politicians, and women activists.
- ✓ The attitude regarding the presence of women in politics was slowly changing; more and more people shared the opinion that women should constitute a bigger proportion of elected seats.

Since the shift, women's participation has been stable – women constitute 20 % of the Sejm. As a result of the lack of progress, the women's movement proposed introducing an obligatory quota of 50% parity on the electoral lists. What is characteristic of Poland is the emergence of a broad women's movement in support of quotas and in support of this proposal. A public opinion survey shows¹ that over 60 % of people support fifty/fifty parity on electoral lists. Over 60 % of women declare that they want to vote for women in elections. The introduction of 50 % parity was the main proposal of the Women's Congress (Women for Poland, Poland for Women, twenty years of transformation 1989 – 2009) organized in June 2009. More than four thousand women from hugely varied backgrounds participated: government members, MPs and former MPs, women active in local politics, NGO leaders, journalists, academics, and students. The key demand articulated as a result of the Congress was that a gender quota

1 Public opinion survey on a representative sample from January 2010.

of 50 % should be introduced with regard to electoral lists. More than 150,000 signatures were collected all over the country to support the bill. Signatures were collected in a variety of places – in shopping malls, museums, theatres, streets, and universities. Many well-known persons (mainly women, but men as well) were very involved in the collection: actors, journalists, artists, singers, professors, and women activists. The citizens' bill was submitted to the Sejm in December 2009. The first reading took place in February 2010 in the Sejm by Małgorzata Fuszara, who presented it on behalf of the citizens' committee. The proposal is still in the Sejm commission². The Second Congress organized in 2010 proposed that 50 % parity should be submitted as a proposal for elections to the European Parliament in all EU countries.

2 Note from the editors: the Polish Sejm adopted the law regulating nominations to the candidate lists on 3.12.2010 by vast majority of 241 votes (154 against). The law introduces a minimal 35% representation of women or men on the lists. Unfortunately the regulation of the ranking of the candidates has not been included. Lists that do not comply with the rule will not be registered.

Miroslava Demková

Miroslava Demková is a Slovak politician. She studied Marketing Management at the Management Faculty of Prešov University, Slovakia and is currently the president of the Youth of the European Democratic Party of the Slovak Republic.

Women in Slovak Politics: A Short Overview

Although the European Democratic Party in Slovakia was founded only in September of last year and my age also tells you that I do not have long-term political experience, I would like to give you a brief overview of the position of women in Slovak politics based on statistics.

According to the statistics of the Inter-parliamentary Union, which compares the percentage share of women in parliaments in 186 world countries, Slovakia occupies the 68th place, together with Honduras and Indonesia. The right to be elected and to vote was given by the constitution to both men and women in 1920, immediately after the formation of the Czechoslovakian republic. However, the first woman was not elected to parliament until 1958.

A possible cause of the low representation of women in the public sector could be the lack of a quota system, which works, for example, in Rwanda or Sweden. Since 2008 Rwanda has been the only country with more than 50 % women in parliament. Sweden, with 46.4 %, takes second place. The quota system was applied in Slovakia before 1989 when 20 to 30 % of parliamentary seats were assigned to women. The share of women dropped to about 15 % in the first post-revolution elections in 1990. In October 2005, the Constitutional Court, through its decision about so-called positive discrimination, excluded any measures for the approval of the act on equalization of opportunities.

Since then the existence of the so-called glass ceiling has been significant: the representation of women is decreasing in higher positions in various working areas, and this is also the case with political parties. In the majority of political subjects in Slovakia, women are relatively strongly represented among members, but their number is noticeably lower in higher positions. At the moment there are 24 women out of 150 members of parliament, which represents 16 %¹.

Slovakia will soon have elections into the National Council, on June 12th. Unfortunately I must say that the current representation of women on the candidate lists of political parties has a decreasing trend compared to 2006 when there was a slight increase compared to the previous election period. Based on all these facts, we should talk about the gender gap not gender equality in Slovakia.

However, we must not forget to mention some positive facts as well, for example the representation of women on the candidate lists of newly-formed political subjects where the average share of women comprises 21 %. The European Democratic Party, with its share of 36 % of women, is definitely the best and I am therefore honoured to represent the Slovak Republic here.

It is unbelievable that even today there is a political subject in Slovakia with no women on its candidate list. The parliamentary parties nominated from 37 (25 %) to 22 women (15 %) on their lists. The non-parliamentary parties, already mentioned above, achieved better results – the EDP 36 %, and statistically the second political party is represented by 19 % of women.

¹ Note from the editors: After the elections in June 2010 the representation of women MPs in Slovak parliament dropped to 15.3 %; there are 23 women.

I ascribe the insufficient participation of women (despite their high education) particularly to the following:

- ✓ poor support and pressure from the public (in Slovakia, gender equality is generally taken as having been achieved and therefore is a non-existing problem, despite statistical data),
- ✓ the dilatory approach of political parties (many are not convinced of the importance of the gender agenda and their attitude is ambiguous),
- ✓ the myth of feminism (the majority of the population interprets it in different ways and connects it with negative extremism),
- ✓ prejudices and rooted stereotypes (man – breadwinner, woman – carer)
- ✓ and insufficient support and solidarity among women themselves (many women who got into parliament did not accept the women's agenda as theirs).

It is difficult for me to give any advice or instructions on how to strengthen the position of women in the public sector. But certainly we must remember the need for our own activity, we cannot expect that a chance will be given to us without having to fight for it. We must start from ourselves, actively get involved and stick together.

Marina Demetriou

Born in Nicosia, Cyprus in July 1962. She studied Economics at the University of Lausanne (Switzerland) and University of Strasbourg (France). Since her return to Cyprus from her studies, she has been working for the Finance Departments of international companies based in Cyprus. She joined the European Party at its founding in 2005. She is a member of the Political Bureau of the Party and in 2007 she was elected President of the Central Committee Women's Organisation of the European Party.

Women and Politics in Cyprus

Throughout the centuries the Aristotelian theory on the division of human life into two spheres, the **Private** and the **Public**, has greatly affected social structures with regard to political thought and the analysis of traditional matters and values such as freedom, equality and justice.

Although in modern society the balanced representation of men and women in decision making is widely recognised, women continue to be under-represented in politics and generally in decision-making procedures.

The situation in Cyprus today

What is the situation with regard to women in politics in Cyprus today? The principle of equality between men and women is legally safeguarded. Equality is no longer a matter of political choice and is not denied. The legal norms exist and are binding. There are mechanisms and institutions for coordination and monitoring at a national level and also mechanisms for supervision and implementation at a European Level.

However, the progress that has been noted in the participation of women in basic sectors, such as research and education, does not fully correspond with the position of women in the labour market or in political life.

The challenge is how to translate this legal and institutional framework into practice. Not only in Cyprus, but in the European Union as well.

Some key facts

Members of the House of Representatives – Out of 56 Deputies elected to the House of Representatives in 2006, 7 are women (12.5 %)

Council of Ministers – appointed directly by the President, out of 11 members only 2 are women

European elections – 2 women were elected from the total of 6 European MPs that Cyprus is entitled to return, a significant improvement in comparison with the previous term when there were no women at all.

The EU Commissioner – the move to appoint a woman as the EU Commissioner responsible for Education and Culture was considered a positive move.

The obstacles to strengthening the female presence in governance are attributed to **political and social causes and also psychological factors**. The excuse given with regard to the gap is the theory that voters do not trust women. This phenomenon is attributed to the conservative structures that continue to exist in Cyprus but also to the role of the educational system, the mass media and the family, who do not usually support the efforts of women to enter the political arena.

It is worth noting that the first women who entered political life in Cyprus were descendants of families with a political tradition (the daughters or wives of politicians) and usually persons from the upper middle class with a high level of education.

To a certain degree today, women are supported by initiatives of the National Machinery for Women's Rights that aim to promote their participation in poli-

tics, in public life and public awareness. The same initiative has been adopted by some non-governmental organisations, including women's organisations within political parties that participate in the Machinery.

I shall not go into the traditional role of these organisations, but I would like to point out that the parties that have adopted quotas have secured the entry of more women into politics.

Political Parties and Women

Despite all the efforts made, there are various factors that prevent women from pursuing posts in political party pyramids. Some of these factors are the following:

- Who looks after the children when mothers are at conferences, events or other party activities?
  - Women have multiple roles, they are professionally active, they are mothers, wives, they are responsible for looking after the family, the household etc. Do they have time to spare for party work?
  - Quotas – as successful, temporary, positive measures – are not widespread.
- Naturally, the political parties play an important role and can become facilitators for rapid change and the promotion of gender equality and gender mainstreaming. But they can also become gatekeepers, controlling change and reinforcing existing obstacles to women's equal participation in politics.

Change of attitudes needed

The question one must ask is: **Why is the change so slow despite the improvement in the legal and administrative framework and despite the awareness that promotion of gender equality is crucial for effective development?**

And the answer is: **Because of the negative attitudes and stereotypes which are institutionalised in society.** Prejudices held not only by men but also by women. Breaking down the discrimination on a daily basis requires tackling deeply-rooted values and attitudes which work against women.

In Cyprus traditional gender roles prevail. For example:

- ✓ A man is automatically expected to be competent and is not challenged a priori because of his sex.

- ✓ A woman in public life is faced with more scepticism and mistrust. A minor slip or bad handling of an issue is judged with irony, often with reference to her sex.

We need a change of attitudes and culture and this can come through education, training and of course the family. Unfortunately, despite the high standard of education in Cyprus, the educational system is not conducive to a gender-sensitive environment.

In my opinion, the starting point should be the younger generation. If we succeed in raising tomorrow's adults with gender awareness and sensitivity the rest will follow.

Women's organisations today

In mentioning the above, I tried to give you an image of how a woman in Cyprus is treated by politicians and the voters. There is, however, another aspect.

The political parties deal to a great extent with our National issue, with the invasion problem and the occupation of our country. The Turkish invasion led to the displacement of thousands of Cypriots and the establishment of a separate Turkish Cypriot political entity in the North. This event and the complex political situation are matters of ongoing dispute.

The preoccupation of male-dominated parties with the Cyprus problem encouraged women to exercise a strengthened social role, over and above the traditional philanthropic one. Women are actively involved in significant matters, which are set aside in mainstream politics.

The WOEP activities

The Women's Organisation of the European Party was established in 2006 and became a member of the **National Machinery for Women's rights** in 2007.

In the four years of our existence, in addition to the active support of our Party's positions on the National problem, we have dealt with various issues that preoccupy our society, such as: equality of the sexes and education, human trafficking for the purpose of sexual exploitation (in particular of women and children), supporting vulnerable groups of women such as those of the third age and single-parent families. We have promoted policy motions to change the legislation on these issues.

Before concluding I would like to mention the issue of vulnerable groups in society, the majority of which are women.

Vulnerable Groups of Women and Poverty

The risk of poverty and impoverishment mainly strikes people over the age of 65, and two-thirds of the population in Europe over 65 are women. Women –

- ✓ Are affected by the weaknesses in the insurance and pension systems (they work fewer years, are paid less, or offered more work without remuneration).
- ✓ The number of single-parent families is on the increase and these run a greater risk of falling into poverty (85% of single-parent families are women).
- ✓ Domestic violence against women leads to disturbance of their mental well-being, social isolation and reduction in professional performance. (A large percentage of homeless women abandon their homes because of violence).

This problem is a challenge to each and every one of us and we must act today. Action against poverty must not only be aimed at assisting people who already live in impoverished conditions but also to prevent citizens falling into financial and social poverty.

In conclusion I would like to underline the significance of exchanging views and experiences between women's organisations from different countries.

Fotogalerie / Photogallery

Fotografie / Photographs: Václava Kosíková

roční konference
eny v politice
a: 21. května 2010

